Godina V - Broj 54

Informativno političko glasilo

Bunjevačke Novine

Subotica, decembar 2009.

Cina: 50 dinara



Srićan Božić i Mlado lito

ISSN 1451-2505

BUNJEVAČKOM NARODU!

UPIŠIMO SE U BIRAČKI SPISAK BUNJEVACA

Istorijska je prilika da po Ustavu i Zakonu Republike Srbije potvrdimo svoje postojanje ko samostalnog autohtonog naroda i ostvarimo sva prava koja pripadaju i drugim nacionalnim zajednicama u Republiki Srbiji.

Upisom u birački spisak stičemo pravo da samostalno i neposridno biramo - NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE - ko svoje pridstavničko tilo i tako sami uređivamo svoje potribe radi ostvarivanja prava na samoupravu u oblastima: obrazovanja, kulture, informisanja i upotribe svog jezika.

Upisom u birački spisak garantuje se pravo da svako upisan, bira i da bude biran u Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine.

Izborom Nacionalnog savita, ko svog pridstavničkog tila u Republiki Srbiji, jedared za sva vrimena spričićemo svako dalje svojatanje, osporavanje, otimanje i zloupotribu naše kulture, običaja, jezika i tradicionalni manifestacija.

Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine je partner i sagovornik Republike Srbije, AP Vojvodine i lokalni samouprava u realizaciji svi potriba Bunjevaca.

Odlukom ministra za ljudska i manjinska prava, upis u biračke spiskove počo je 9. novembra 2009. i trajaće do 9. marta 2010. godine.

Upis u birački spisak, sve poslove oko biračkog spiska i izbore, sprovode državni organi Republike Srbije po Zakonu o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, a neposridne poslove u ime bunjevačke nacionalne zajednice vodi Nacionalni savit.

O načinu upisa, obrascima i toku upisa, bićete obavišteni od strane operativni lica zaduženi za sprovođenje upisa u birački spisak, u Vašem mistu stanovanja i mesnoj zajednici.

Za sve informacije možete se obratit kancelariji Nacionalnog savita u Subotici, Trg cara Jovana Nenada 15. V sprat, lično el telefonom na:

(024) 554-881, 523-505 i 524-964.

NEK SE ZNADE DA BUNJEVAC ŽIVI!

Bunjevačke Novine

Informativno političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina V - broj 54 - decembar 2009.

Izdavač:
Novinsko izdavačka ustanova
„BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR”
Trg cara Jovana Nenada 15/I
24000 Subotica
Tel/fax: +381 024 523-505
e-mail: bic@tippnet.rs

Tekući račun:
335-16082-21 Metals Banka
160-143270-73 „Intesa”

v.d. direktora i glavni odgovorni urednik NIU „BIC”
Stevan Nemet

Saradnici:
Ružica Parčetić
Nataša Džmura
Dragan Tovarišić
Marija Horvat
Desanka Kujundžić
Ana Vojnić Kortmiš

Tehničko uređenje:
Ivan Stantić

Tiraž:
1000 primeraka

Štampa:
„Rotografika” Subotica

Distribucija:
„Štampa sistem” - Beograd
„North press” - Subotica
„Futura plus” - Zemun
„Celtis press” - Sombor

Osnivač izdavača:

NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/V
24000 Subotica
Tel/fax: 024 554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.rs
bns.scg@panonnet.net

Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put br. 10
25000 Sombor
Tele/fax: 025 449-175

Umisto riči urednika

Poštivani čitaoci Bunjevački novina,
dragi Bunjevci i svi ljudi dobre volje,

Prid nama je veliki kršćanski blagdan Božić, rođenje Spasitelja Isusa Krista, koji nam donosi nadu za bolji i mirniji život, u ostvarenju naši težnji za napridak i dobrobit našeg naroda.

Bog je pravedan i ispunjava svoja obećanja ako ga usrdno i čista srca molimo, da i mi slidimo njegov put trpljenja, ufanja, dobrote, sloge i ljubavi prema svim kršćanima i svim ljudima dobre volje na zemlji. Samo tako ostvarićemo sve svoje velike zadatke vezane za napridak i dobrobit naše bunjevačke zajednice.

Svim kršćanima rimokatoličke i pravoslavne vire upućujemo najlipše čestitke za Božić i Roždestvo Isusa Hrista.

Želimo sriću i mir ljudima dobre volje brez obzira na njevu nacionalnu, virsku el rasnu pripadnost!

Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine

Sadržaj



Očekivamo standardizaciju
Strana 6



Odluke naših predaka
Strana 8



Betlem od tista na kolaču
Strana 11



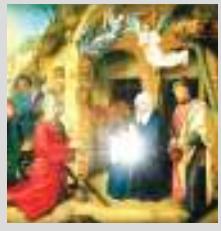
Škula pridstavila Bunjevce
Strana 12



Kako je i obećano
Strana 13



U svakom budžaku Balkana
Strana 14



Decembarski sveci najradosniji
Strana 18



Porodica ko kriške jabuke
Strana 20

Ako bi i Vi tili da vam poštaš svakog prvog u misecu na kućnu atresu donesiva „Bunjevačke novine” pritplatite se na nji.
Godišnja pritplata je 420 dinara. Platit možte uplatnicom na naš tekući račun: 335-16082-21 (Metals Banka) sa naznakom „za pritplatu”.
Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra. Naš devizni račun je:
IBAN: RS35335007010004868865; SWIFT: MBSORS22 (Metals Banka)
sa naznakom „za pritplatu”.
Posli uplate obavezno nas nazovite na broj telefona: +381 (0)24 523-505 da bi zapisali vašu atresu.

Bunjevačka književnost prid Novosađanima

Posli promocije u Subotici i Somboru, antologija bunjevačke poezije i proze „Lipota naši riči" promovisana je 26. novembra, u Zavodu za kulturu Vojvodine u Novom Sadu, Odeljenju za nevladine organizacije, koordinacionom odboru društva za jezike, književnost i kulturu.

Goste je pozdravio **Tibor Vajda**, direktor Zavoda za kulturu Vojvodine, a u ime gostiju zafalnost za dobrodošlicu kazo je **Marko Marjanušić**, podpridsidnik Bunjevačke matice. Stvaraoci Bunje-



vačke matice s nadahnućom su deklamovali svoje stihove, dilove epa, pripovitki, romana, drama, monodrama. Mlađi naraštaj deklamovo je stihove stariji stvaralaca.

KUD „Bunjevka" je atmosferi doprinela izložbom eksponata vezani za život Bunjevaca. Tako su svoje misto našle bile šlingovane suknje, šešir koji je nosio bandaš, predmeti izrađeni od prirodni materijala, slame, ljuskure, itd.

Novosađani, pripadnici manjina, pažljivo su slušali bunjevačke riči i uživali u pismama. Na kraju, od gostivi oprostili su se **Sava Mučibabić**, sekretar za kulturu i amaterizam Vojvodine, i **Irina Papuga**, sekretar za nevladine organizacije Vojvodine.

Susrit posli 20 godina

Posli 20 godina, 5. decembra, bivši folklorci KUD „Bosa Milićević" iz Novog Žednika organizovali su susrit i druženje. Na ovaj prvi susrit posli 20 godina odazvalo se oko 40 bivši folkloraša. Nuz



lakšu večeru i pićence, kaki je i red, podsitili su se lipi dana, malko se izdivanili, pofalili se svojom dicom pokazivajući slike, a na kraju se zaigralo i zapivalo baš ko prija 20 godina. Na rastanku svi su obećali da će se iduće godine otprilike u ovo vrime ponovo nać i podsitit se na najlipše dane provedene u KUD „Bosa Milićević" u Novom Žedniku.

Izložba božićnjaka

U Domu kulture Mala Bosna 6. decembra otvorena je peta izložba „Božićnjaka" koju je organizovala sekcija žena „Vridne ruke" koja radi pri KUD „Ravnica". Izložbu je otvorio pridsidnik društva **Andrija Bašić Palković**. Pored božićnjaka koje su izložile žene iz Male Bosne, svoje božićnjake su izložile i žene iz Bajmoka, Tavankuta i Subotice. U kulturno umitničkom dilu programa mnogobrojnim positiocima pridstavila su se dica iz OŠ „Ivan Milutinović" odiljenja u Maloj Bosni koja su recitovala pisme posvićene Matericama i Božiću.



Kod pridsidnika Republike

Decembra 9. pridsidnik Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine **Nikola Babić** je prisustvovo sastanku svi pridstavnika nacionalni savita, a koji je organizovo pridsidnik Republike Srbije **Boris Tadić**. Na



ovom sastanku divanilo se o aktivnostima nacionalni savita, sa posebnim osvrtom na rad u poslidnji godinu dana.

Etno dan

Dica OŠ „Bosa Milićević" u Novom Žedniku koja uče predmet Bunjevački govor sa elementima nacional-



ne kulture, za svoje drugare 9. decembra su priredili Etno dan na kojem su pridstavili bunjevačku nacionalnu manjinu. Etno dan je organizovan u saradnji sa Vojvođanskim centrom za ljudska prava.

Bunjevački kalendar za prostu 2010. godinu

Iz štampe je izašo „Bunjevački kalendar za 2010. godinu", promocija je održana 12. decembra u pros-



torijama Srpskog kulturnog centra „Sveti Sava". Na promociji su o „Bunjevačkom kalendaru" divanili umitnički rukovodilac BKC **Miroslav Vojnić Hajduk**, tehnički urednik kalendara **Slavko Milentijević** i **Nevenka Bašić Palković**, viši kustos muzeja u Subotici, a pored kulturno umitničkog programa ovom prilikom je priređena izložba radova sa 8. kolonije slamarki „KLAS" slamarske sekcija BKC i učenika dnevnog boravka škule za obrazovanje dice sa posebnim potribama „Žarko Zrenjanin".

Promocija nove knjige Mije Mandića

Promocija knjige **Mije Mandića** „Buni, Bunievci, Bunjevci" u izdanju Bunje-



vačke matice, održana je 18. decembra u Velikoj sali Nove opštine. O ovoj vrlo važnoj knjigi pored autora divanili su: **prof. dr Saša Marković, prof. dr Aleksandar Raič** i **dr Mladena Prelić**.

Podila novogodišnji paketića

Zbog ranije započetog raspusta zbog pandemije nove

gripe otkazana je podila novogodišnji paketića koja je bila zakazana za 22. decembar u amfiteatru Otvorenog univerziteta u Subotici. Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine organizovo je podilu novogodišnji paketića svim učenicima u škulama u kojima dica i pohađaju izborni predmet Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture.

Božićna izložba BKC Bajmok

Od 17. do 19. decembra Bunjevački kulturni centar Bajmok organizovo je „Božićnu izložbu" radova vridni ruku žena Bajmoka.



Cilj izložbe je prezentacija i prikaz stari simbola vezani za Božić, ko i prikaz moderni ukrasa, božićni ikebana i ručni radova sa motivima Božića.

Ukinute vize za građane Srbije

Od 19. decembra su ukinute vize za građane Republike Srbije. Svi građani koji imaju biometrijske pasoše će tako moć da u zemljama EU provedu najviše 90 dana. Građani koji imaju stare crvene biometrijske pasoše još neće morat da minjaju, dok stari plavi pasoši važe do kraja 2010. godine, a za nji će se i dalje morat tražit vize ko i do sad u ambasadama i konzulatima.

Буњевачком информативном центру - Суботица
Директору и главном и одговорном уреднику, Немет Стевану

Нови Сад, 16.12.2009.

Предмет: Повреда Закона о јавном информисању

У последњем броју Буњевачких новина си према Закону о јавном информисању повредио право на приватни живот, односно право на лични запис тако што си објавио слику моје ћерке, Иване Остојић, без мог пристанка или пристанка моје супруге. Наиме, према члану 43. и 44. Закона о јавном информисању ти си дужан тражити пристанак родитеља!

Зато, као родитељ осећам моралну одговорност да употребим сва законска средства (тужба и накнада штете) против тебе кад већ тврдиш да си ти директор и одговорни уредник, због пропуста уређивачке политике новина, и против БНС-а као оснивача јавног гласила, због објављивања слике моје ћерке у поменутим новинама.

Ја не дозвољавам да се фотографије које сам ја снимио, као и фотографије чланова моје породице објављују у таквим новинама које си својим незнањем и непрофесионалношћу срозао на најнижи ниво информисања, па самим тим наносиш недокнадиву штету мени и мојој породици.

Ако не знаш о којој фотографији се ради, то је слика девојчице која седи у крилу Деда Мраза, на страни број 5. То је слика коју сам ја снимио на додели пакетића 29. 12. 2004. године у фирми где радим и та слика није намењена за јавност.

Због горе наведеног захтевам да се ово моје писмо објави као одговор у наредном броју Буњевачких новина, а ако се не објави, биће поднета и тужба за необјављивање одговора према члану 47. Закона о јавном информисању. ***Бранко Остојић***

Gospodine Ostojiću!

Iskreno Vam se izvinjavam zbog objavljivanja pomenute fotografije u prošlom broju Bunjevačkih novina. Naime, nisam znao da je Vaša supruga (bivša direktorica i urednica) koristila računare NIU „B.I.C."-a za lagerovanja Vaših ličnih porodičnih fotografija. Pomenuta fotografija je nasumice odabrana između više hiljada fotografija koje se nalaze u foto arhivi NIU „B.I.C."-a. Osim tog, ta ista fotografija nije potpisana, pa tako nisam mogao znati čiji se lik na fotografiji pored Deda Mraza nalazi. Da je kojim slučajem bila potpisana sigurno da to ne bih učinio.

Još jednom Vas molim za izvinjenje uz obećanje da se tako nešto više neće ponoviti, a sve fotografije članova Vaše porodice koje se nalaze u foto arhivi NIU „B,I.C."-a biće izbrisane.

Ostale Vaše lične stavove iznete u ovom Vašem dopisu neću komentarisati, niti na njih odgovarati.

V.d. direktora, Stevan Nemet

SAOPŠTENJE

Zbog tendenciozno izneti neistina u javnosti u namiri da se diskredituje rad NIU „B.I.C." i Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, saopštavamo da je Rešenjom Višeg trgovinskog suda u Beogradu br. VII-Pvž. 1536/09 od 20.11.2009. godine, potvrđena Odluka Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine o imenovanju v.d. direktora NIU „B.I.C." i time potvrđeno Rešenje Nacionalnog savita o razrišenju mr Suzane Kujundžić Ostojić sa mesta direktora.

Ovo rešenje Višeg suda je konačno u pravnom postupku.

Rešenje Ministarstva objavljeno u „Rič Matice" u namiri da se diskredituje Odluka BNS, nikad nije objavljeno u Službenom glasniku Republike Srbije, pa samim tim i nemož imat pravnu snagu.

Pridsidnik Republike Srbije Boris Tadić primio pridsidnike svi nacionalni savita

OČEKIVAMO STANDARDIZACIJU

Pozivu pridsidnika Srbije odazvali su se pridsidnici svi nacionalni savita u Srbiji

Ministar za ljudska i manjinska prava **dr Svetozar Čiplić** u uvodnom dilu kratko se osvrnio na Zakon o nacionalnim savitima i aktivnostima na upisu u poseban birački spisak nacionalni manjina.

Isprid nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine pridsidnik Nikola Babić je divanio o projektu izučavanja maternjeg jezika Bunjevaca.

– Maternji jezik Bunjevaca sve do 2007. godine nije se izučavo u osnovnim škulama. Od 2007/2008. godine u osnovnim škulama se uči maternji jezik Bunjevaca ko izborni predmet „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture". Nastava se izvodi i ove 2009/2010. godine u 11 osnovni škula u Subotici i jednoj osnovnoj školi u Somboru. Ukupno 172 učenika u ovim škulama pohađa nastavu maternjeg jezika Bunjevaca. Akciju upisa učenika, edukaciju učenika, roditelja i nastavnika koji će izvodit nastavu, ko i sve druge materijalne i finansijske obaveze iz plana i programa nastave, realizuje Nacionalni savit sa osnovnim škulama.

– Na sugestiju Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Komiteta eksperata, od 2008. godine radi se na sveobuhvatnom istraživanju (Filozofski fakultet u Novom Sadu, Matica srpska iz Novog Sada i Balkanološki institut iz Beograda) govora Bunjevaca u mistima Vojvodine i Republike Mađarske. Na osnovu fonetskog snimanja, akcentovanja građe i opisivanja razvoja bunjevačkog govora, napraviće se pridlog



za standardizaciju bunjevačkog jezika. Paralelno se radi i na izradi udžbenika, Čitanka je već u Zavodu za udžbenike, a u toku je recenzija Gramatičkog i Metodičkog priručnika nastavnog procesa.

– Predmet naši aktivnosti je i oblast informisanja, „Bunjevačke novine", izdavaštvo bunjevački pisaca, elektronski mediji (radio i TV emisije). Na samom početku emitovanja je bilo nedovoljno, ako se ima u vidu da većina Bunjevaca živi na teritoriji opština Subotica (većina) i Sombor.

Nikola Babić je u svom izlaganju informiso pridsidnika Tadića o najvećim problemima sa kojima se suočavo Nacionalni savit u dosadašnjem radu.

– Nepoštivanje ravnopravnog pristupa Bunjevaca u odnosu na druge nacionalne manjine, a tiču se ostvarivanja manjinski prava, od strane lokalni (Subotice i Sombora) organa vlasti, a dilom i Pokrajinski vlasti. Posebno su naglašeni neodgovarajući uslovi: prostorni, materijalni i finansijski, za nesmetan rad i funkcionisanje institucija kulture Bunjevaca.

– Odredba „Službeni jezik" u Statutima Opština Subotica i Sombor isključuje mogućnost da se putom konkursa i projektima bunjevačkim institucijama dodile sridstva.

– Na reagovanje Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine povodom razgovora i saopštenja državne delegacije s državnim vrvom Republike Srbije i Republike Hrvatske u Beogradu i Zagrebu „o problemu podile Hrvata na Bunjevce i Šokce", „da institucije Republike Srbije ne trebaju podržavati i ozakonjivati Bunjevce ko zasebnu nacionalnu manjinu kad je neupitno njihovo hrvatsko porijeklo" od najviši državni funkcionera Republike Srbije nije bilo reagovanja ni saopštenja, a uputili smo dopise: Narodnoj Skupštini Republike Srbije, Kabinetu pridsidnice gđe. Slavice Đukić - Dejanović, Vladi Republike Srbije, Kabinetu pridsidnika g. Mirka Cvetkovića, Ministarstvu spoljni poslova, Kabinetu ministra g. Vuka Jeremića, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Kabinetu ministra g. Svetozara Čiplića, Izvršnom veću Skupštine AP Vojvodine, Kabinetu pridsidnika g. Bojana Pajtića, Skupštini AP Vojvodine, Kabinetu pridsidnika g. Šandora Egerešija.

– Blagonaklon stav državni organa vlasti, ohrabruje političke stranke, institucije i pojedince, da se Bunjevcima ospori pravo na identitet, priuzima se kultura, običaji, tradicionalne manifestacije (Dužijanca) i druga nacionalna obilužja po kojima su Bunjevci ko narod pripoznatljivi.

O planovima za buduće aktivnosti Nikola Babić je naglasio:

– Sprovodi se najširа akcija upisa u poseban birački spisak Bunjevaca.

– Intenzivno se radi na projektu istraživanja maternjeg jezika Bunjevaca za standardizaciju bunjevačkog jezika, na izradi i štampanju udžbenika za učenje maternjeg jezika, na II izdanju Bunjevačkog ričnika i Gramatiki bunjevačkog jezika, projektu „Dani bunjevačke kulture", paket prezentacije kulture (muzika, pisma, folklor, pisana rič, izdavaštvo, drama, film, slikarstvo, bunjevačka ila i dr), zaštiti kulturnog nasliđa, institucionalnom organizovanju mladi u afirmaciji bunjevačkog identiteta od tradicionalnog ka modernom, načinu izražavanja mladi stvaralaca za prvu knjigu, izložbu, koncert i dr., nastavnom planu i programu za V i VI razred osnovni škula, a tu su još i aktivnosti institucija i pojedinaca u pripremi popisa stanovništva Republike Srbije 2011. godine.

S. N.

Skupština Vojvodine donela deklaraciju nacionalni savita i nevladini organizacija

DEKLARACIJA O ZAŠTITI PRAVA NACIONALNI MANJINA

Okvirna konvencija i Povelja su doprinele podizanju svisti i raspravama o međunarodnim standardima za zaštitu manjina

U povodu održavanja konferencije „Primena Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Evropske Povelje o regionalnim i manjinskim jezicima u Republici Srbiji". Skupština Vojvodine je 28. novembra u Novom Sadu donela Deklaraciju nacionalni savita nacionalni manjina i nevladini organizacija. Iz podužeg teksta Deklaracije navešćemo samo ono osnovno.

Pridstavnici nacionalni savita nacionalni manjina i nevladini organizacija u Srbiji okupili su se da bi ocinili dosadašnju primenu Okvirne konvencije i Povelje u prvoj deceniji njevog stupanja na snagu u Srbiji. Procinjeno je da je doprinos pominuti instrumenata u zaštiti manjina i manjinski prava u Srbiji velik i zaključeno da je praćenje obadvi konvencije pružilo uvid u relevantne probleme manjina u Srbiji, te da su obadva instrumenta postala bitna referenca za rasprave o manjinskim pravima u Srbiji.

Okvirna konvencija i Povelja su doprinele podizanju svisti i raspravama o međunarodnim standardima za zaštitu manjinski prava u Srbiji i uticale su na nov pristup zaštiti prava manjina. Pripadnici 22 manjine u Srbiji uživaju zadovoljavajuće standarde u oblastima kojima se štiti njev identitet: kultura, informisanje, obrazovanje, službena upotriba jezika, vira, sa napomenom da se ostvarivanje prava nacionalni manjina ostvaruje u većem stepenu u Pokrajini neg u ostalim dilovima Srbije. Dosadašnja praksa pokazuje da je zaštita manjina u Srbiji proces, na koji utiču društveni, politički, ekonomski i socijalni procesi.

Od 2002. godine kad je Savitu Evrope podnet prvi državni izveštaj o primeni Okvirne konvencije do danas, načinjeni su bitni pomaci u manjinskoj politiki Republike Srbije, med kojima bi ko najznačajnije tribalo pomenit donošenje Zakona za zaštiti prava i sloboda nacionalni manjina i osnivanje nacionalni savita nacionalni manjina. Po pitanju ratifikovani međunarodni ugovora, uspostavljen je transparentan odnos izmed pridstavnika državni organa i pridstavnika nacionalni manjina i nevladini organizacija po pitanju dostupnosti izveštaja koji se podnose Savitu Evrope, prevoda mišljenja ekspertski tila Savita Evrope i rezolucija Komiteta ministara, organizovanja informativni seminara na kojima je javnost obaveštena o ratifikaciji Okvirne konvencije i Povelje o jezicima i pozivanja pripadnika nacionalni manjina i nevladini organizacija da učestvuju u sastavljanju državni izveštaja i za Okvirnu konvenciju i za Povelju. Ministarstva zadužena za ostvarivanje prava nacionalni manjina generalno pokazuju kooperativnost prilikom održavanja skupova koje organizuju pripadnici civilnog sektora posvićeni međunarodnim standardima za zaštitu nacionalni manjina, pri čemu posebno triba istaknit podršku i saradnju pokrajinski organa, u prvom redu Sekretarijata za propise, upravu i nacionalne manjine.

Od podnošenja drugog izvištaja za Okvirnu konvenciju i prvog za Povelju u 2006. godini, načinjeni su bitni pomaci u zakonskoj regulativi Srbije: doneti su Zakon o nacionalnim savitima nacionalni manjina, Zakon o zabrani diskriminacije i nova Uredba o Savitu Republike Srbije za nacionalne manjine. Načinjeni su pomaci u radu međuvladini mišoviti komisija i usvojene brojne strategije, akcioni planovi i politička dokumenta namenjena poboljšanju položaja Roma, dok je na institucionalnom planu, umisto Službe za ljudska i manjinska prava, ponovo uspostavljeno Ministarstvo za ljudska i manjinska prava.

Potpisnici Deklaracije smatraju da je potrebno uložit dodatne napore da bi se uspostavljeni standardi za zaštitu manjina dilotvornije ostvarivali u praksi. Deklaracija pruža perspektivu građanskog društva o uticajima Okvirne konvencije i Povelje, a njezine priporuke usmirene su ka jačanju primene Okvirne konvencije i Povelje u slidećoj deceniji i obezbiđivanju veće zaštite manjina u Srbiji. U tom cilju potpisnici su priporučili šta državni organi Republike Srbije do slidećeg ciklusa izvištavanja moraju priduzet u oblasti prava na informisanje na maternjem jeziku, di med ostalim stoji da triba dat podršku glasilima na bunjevačkom jeziku na lokalnom nivou i omogućit Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine da vrši prava i obaveze osnivanja i izdavanja „Bunjevački novina". Zatim, u oblasti obrazovanja na maternjem jeziku i učenja maternjeg jezika, u oblasti službene upotribe maternjeg jezika, di stoji da se u službenu upotribu u Subotici uvede bunjevački jezik i da se pristane sa diskriminativnim stavovima i postupcima lokalne vlasti po pitanju negiranja bunjevačkog jezika ko posebnog jezika na teritoriji pomenutog grada. Date su i priporuke za oblast nigovanja manjinske kulture, a jedna od nji je, da se omogućit osnivanje Zavoda za kulturu Bunjevaca u Vojvodini.

Po pitanju primene Okvirne konvencije nabrojani su zadaci u oblasti ekonomskog unapriđenja života manjina, u oblasti zaštite pripadnika nacionalni manjina od diskriminacije, po pitanju nesmetanog održavanja slobodni i miroljubivi prikogranični odnosa, po pitanju efikasnog učešća nacionalni manjina u ekonomskom, socijlanom i kulturnom životu, po pitanju nacionalnog opridiljenja, po pitanju nigovanja tolerancije i međukulturalnog dijaloga. Kad je u pitanju primena Povelje, u Deklaraciji se navodi zadatak zaštite jezika.

S. N.



prof. dr Ljubomirka Krkljuš

Prof. dr Ljubomirka Krkljuš: Značaj odluka Velike narodne skupštine

ODLUKE NAŠIH PREDAKA

Nepuna decenija nedostaje da se navrši čitav jedan vek od jednog od najznačajnijih događaja u istoriji Vojvodine, srpskog i drugih južnoslovenskih i slovenskih naroda koji je nastanjuju

Dvadeset petog novembra 1918. godine Velika narodna skupština, održana u Novom Sadu donela je odluku o otcepljenju Bačke, Banata i Baranje od Ugarske i prisajedinjenju Kraljevini Srbiji. Bio je to završetak dugog perioda istorije ovih naroda u Južnoj Ugarskoj – života pod tuđinskom vlašću i početak jedne nove epohe - života u sopstvenoj državi.

Uzroci Prvog svetskog rata bili su brojni i različiti, ali je među njima „napor nacionalnih manjina Austro-Ugarske za oslobođenje bio ...jedan od važnih faktora konačnog rezultata". Poraz i raspad Austrougarske omogućio je mnogim narodima stvaranje sopstvenih, nezavisnih država.

Za vreme rata prilike u Banatu, Bačkoj i Baranji nisu dopuštale nikakvu nacionalnu političku akciju. Svaka delatnost ocenjena kao protiv državna surovo je kažnjavana. Življa politička aktivnost započela je tek u jesen 1918. godine, u vreme konačne krize i raspada Habzburškog carstva. Krajem oktobra je na konferenciji srpskih i bunjevačkih prvaka u Subotici odlučeno da se osnuje jedno središnje političko telo sa sedištem u Novom Sadu, koje će biti spremno da preuzme vlast od Mađara, jer je u to vreme došlo do prevrata u Mađarskoj i proglašenja republike i stara državna vlast prestala je da funkcioniše. Ugroženo građanstvo svih nacionalnosti organizovalo je odbore ili veća, čija je prvenstvena briga bila da se anarhija ne preokrene u društveni prevrat, u vreme kada je posle proboja Solunskog fronta propast Monarhije već bila izvesna. Tako je početkom novembra u Novom Sadu osnovan Srpski narodni odbor. Po svim mestima je započelo osnivanje mesnih narodnih odbora, u koje su ulazili Srbi, Bunjevci, Slovaci, Rusini i Hrvati.

Već 4. novembra Srpski narodni odbor je formulisao svoj glavni politički cilj: ostvarenje prava Srba i drugih Južnih Slovena u Ugarskoj, na osnovi samoopredeljenja naroda.

U Subotici je 10. novembra održan veliki narodni skup Bunjevaca i Srba na kojem je osnovan Narodni odbor Bunjevaca i Srba. Na zboru je donesena odluka u kojoj stoji: „Bunjevci i Srbi grada Subotice, svjesni svoga slovenskog imena, krvi i jezika, a primajući i usvajajući načelo cijeloga kulturnoga svijeta, po kome svaki narod ima pravo odrediti svoju sudbinu, odlučuju, da biraju mjesni bunjevačko-srpski Narodni Odbor, koji će imati zadatak, da spremi sve što je potrebno za održavanje Velike narodne skupštine, koja će sa Srbima, Bunjevcima i drugim Jugoslovenima Ugarske imati preko svojih zastupnika da rešava o sudbini našega naroda u Ugarskoj".

Narodni odbori su postepeno, uglavnom bez većih sukoba, preuzimali vlast od starih mađarskih organa. Ovaj je proces završen ulaskom srpske vojske na teritoriju Banata, Bačke i Baranje, u vremenu od 7. do 18. novembra. Stanovništvo vojvođanskih gradova je svugde svečano dočekivalo i oduševljeno pozdravljalo srpsku vojsku. Komandant srpske vojske je zahvalio subotičkim građanima rekavši da je „srpska vojska od Soluna do Subotice prevalila hiljadu kilometara i svugde bijaše oduševljeno dočekana, ali nigde ovako kao što su je Bunjevci dočekali".

Posle toga, Srpski narodni odbor je posvetio sve svoje snage organizovanju Velike narodne skupštine, koja je trebalo da donese odluku o sudbini Vojvodine, tj. da proglasi otcepljenje od Ugarske i odredi način ulaska Vojvodine u zajedničku državu.

Poslanici su birani po izbornom redu koji je propisao Srpski narodni odbor. Po njemu su pravo glasa imali Srbi, Bunjevci i ostali Sloveni oba pola, sa navršenih 20 godina, bez dodatnih uslova. U Subotici su poslanici za Veliku narodnu skupštinu birani na velikom narodnom zboru održanom u kafani „Hungarija" 24. novembra. Pošto je utvrđeno da u Subotici ima 70.000 Bunjevaca i 5.000 Srba, izabrano je 75 poslanika, među kojima je bilo i pet žena.

Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena održana je u Novom Sadu 25. novembra 1918. u njoj je učestvovalo 757 poslanika iz 211 opština. Izabrano je 578 Srba, 84 Bunjevca, 62 Slovaka, 21 Rusin, 3 Šokca, 2 Hrvata, 6 Nemaca i 1 Mađar. Među poslanicima je bilo i sedam žena.

Skupština je jednoglasno usvojila odluke kojima se Banat, Bačka i Baranja otcepljuju od Ugarske u državnopravnom, političkom i privrednom pogledu, u granicama koje je utvrdila Antantina saveznička, balkanska vojska, a na osnovu načela narodnog samoopredeljenja.

Dalje, Banat, Bačka i Baranja priključuju se Kraljevini Srbiji, „koja svojim dosadanjim radom i razvitkom ujemčava slobodu, ravnopravnost i napredak u svakom pravcu ne samo nama, nego i svim slovenskim i neslovenskim narodima koji s nama žive", sa željom da dođe do ostvarenja jedinstvene države Srba, Hrvata i Slovenaca, pod vođstvom kralja Petra i njegove dinastije.

Obezbeđuju se sva prava nesrpskim i neslovenskim narodima, sa zahtevom da se onim pripadnicima jugoslovenskih naroda koji ostanu van granica nove države obez-

bedi pravna zaštita manjina na načelu reciprociteta.

Kakav je bio značaj ovih odluka? Odluka o otcepljenju od Ugarske proistekla je iz celokupnog dotadašnjeg života srpskog i drugih slovenskih naroda u ovim krajevima. Mađarskim političkim životom vladali su ostaci feudalnog plemstva i krupni kapital, koji su se ogorčeno borili protiv svih demokratskih reformi, uskraćujući i sopstvenom, mađarskom narodu političke slobode, jer bi one mogle poslužiti jačanju nemađarskog elementa. U Ugarskoj je biračko pravo imalo samo 5,6% stanovništva. U takvim uslovima bila je ugrožena elementarna nacionalna egzistencija nemađarskih naroda. Naročito u drugoj polovini XIX veka je na delu bilo intenzivno pomađarivanje, koje je ugrožavalo naročito opstanak Bunjevaca, zbog pripadnosti katoličkoj veri. Pokušaji malobrojnih predstavnika narodnosti u ugarskom parlamentu i u političkom životu da se ostvari nacionalna ravnopravnost i uvedu građanske i političke slobode ostajali su glas vapijućeg u pustinji.

Činjenica da su i predstavnici drugih slovenskih naroda okupljeni u skupštini jednoglasno i oduševljeno podržali ove odluke svedoči o tome da su u priključenju Srbiji videli mogućnost da zajedno sa srpskim narodom obezbede svoj opstanak i napredak. U obrazloženju odluke o prisajedinjenju Srbiji, poslanici Velike narodne skupštine istakli su da to čine i iz tog razloga što kraljevina Srbija svojim dotadašnjim radom i razvitkom ujemčava slobodu, ravnopravnost i napredak u svakom pravcu ne samo Srbima nego i svim slovenskim, pa i neslovenskim narodima. Skupština pri tom nije imala u vidu samo nacionalne nego i građanske i političke slobode, demokratski i parlamentarni poredak koji je u Srbiji postojao posle 1903. godine, za vreme vladavine kralja Petra I. Demokratija se zahteva ne samo za srpski narod, nego i za sve slovenske i neslovenske narode koji žive u Vojvodini. Ova odluka Velike narodne skupštine je trebalo da obezbedi konačno ostvarenje ciljeva dotadašnje duge i uporne političke borbe predstavnika srpskog i drugih nemađarskih naroda za opšte pravo glasa i pune građanske političke slobode. U demokratiji su videli i osnovni uslov za obezbeđenje nacionalnih prava svih nemađarskih naroda.

Srpski i bunjevački narod, kao najbrojniji južnoslovenski narodi na ovim teritorijama, koji su u prošlosti činili teške napore da se pod tuđinskom vlašću održe kao narodi i koji su sada, pobedom srpskog i savezničkog oružja dobili mogućnost da obezbede svoje nacionalno biće, nisu želeli da ugroze opstanak i razvitak drugih naroda - nisu hteli da njihovim oslobođenjem drugi narodi u Vojvodini dođu u položaj obespravljenih manjina. Jedna od najvažnijih odluka Velike narodne skupštine je da svim nesrpskim i neslovenskim narodima koji ostaju u granicama nove države treba obezbediti svako pravo „kojim žele da kao manjina očuvaju i razvijaju svoje narodno biće".

Iskrena je bila i želja koju je Skupština izrazila povodom stvaranja zajedničke države. Potpuno ostvarenje nacionalnog i državnog cilja videlo se u stvaranju jedinstvene države Srba, Hrvata i Slovenaca, pod kraljem Petrom i njegovom dinastijom. S jedne strane, neizvesnost konačnog rešenja sudbine ovih teritorija diktirala je potrebu da se potraži snažniji oslonac i veća državna zajednica, koji će osigurati veću bezbednost Vojvodine u novoj državi. S druge strane, ova odluka je značila ovaploćenje težnje ka jugoslovenskom ujedinjenju koje je u Vojvodini imalo duboke korene.

Sve ove rezolucije, o otcepljenju od Ugarske, o prisajedinjenju Kraljevini Srbiji i o pravima nacionalnih manjina donesene su jednoglasno i sa istim oduševljenjem. Način na koji je Velika narodna skupština donela svoje odluke bio je u postojećim uslovima demokratski, te nije neosnovan zaključak da je ona predstavljala svojevrsni plebiscit. U skupštinu su ušli predstavnici potlačenih naroda Austrougarske - Srba, Bunjevaca, Slovaka, Rusina, Hrvata i Šokaca, naroda kojima je po savezničkom mirovnom konceptu pripalo pravo na samoopredeljenje posle poraza centralnih sila. Ovi su narodi činili relativnu većinu u Vojvodini, ali s drugim potlačenim narodima, apsolutnu većinu u Habzburškoj monarhiji. Austrougarska je bila država u kojoj su manjinske grupe, podvrgnute stranom gospodstvu činile većinu stanovništva. Od početka Prvog svetskog rata saveznici su kao jedan od svojih ciljeva istakli ostvarenje prava na samoopredeljenje. Ovo je pravo pred kraj rata, već kao međunarodna norma postalo temelj Programa budućeg mira i poretka u svetu predsednika Sjedinjenih Američkih Država Vilsona od 8. januara 1918.

Posle rata pravo na samoopredeljenje je bilo primenjeno uglavnom na evropske narode koji su bili u sastavu pobeđenih imperija: Austrougarske, Nemačke i Turske. To je objašnjavano revolucionarnim raspoloženjem kod tih naroda i dugogodišnjom praksom da o sudbini malih i slabih naroda odlučuju velike sile.

Izborni red koji je propisao Srpski narodni odbor dao je pravo glasa predstavnicima ovih naroda. Iako kratak i fragmentaran, što je u tadašnjim uslovima bilo neizbežno, izborni red je prvi put u ovim krajevima predvideo opšte i jednako pravo glasa, za koje su se do tada borile sve srpske i druge demokratske političke stranke. Tajno glasanje nije bilo moguće organizovati, ali je izborni red bio prvi, i za dugi period poslednji izborni propis koji je i ženama dao aktivno i pasivno biračko pravo, koje u to vreme još nije postojalo u mnogim evropskim državama. Dakle, okupljeni u demokratski izabranoj narodnoj skupštini, Srbi, Bunjevci i ostali Sloveni iz Banata, Bačke i Baranje odlučili su slobodno o svojoj sudbini, o tome kojoj državi žele da pripadnu, na osnovu tada proklamovanog načela o pravu naroda na samoopredeljenje.

Nekoliko dana posle ovog događaja stvorena je prva zajednička jugoslovenska država, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Ujedinjenje Kraljevine Srbije u čijem sastavu su se od 25. odnosno 26. novembra već nalazile Vojvodina i Crna Gora, sa tzv. Državom Slovenaca Hrvata i Srba, koja je obuhvatala austrougarske jugoslovenske zemlje, proglasio je regent Alek-

sandar 1. decembra 1918. kada se razmatraju odluke Velike narodne skupštine i njihove posledice, ovu činjenicu treba posebno naglasiti. Bez obzira na zgusnutost događaja u tom prelomnom vremenu, kada su se oni redali ubrzano jedan za drugim, nepobitno je da su Banat, Bačka i Baranja prvo ušli u državnopravni okvir Kraljevine Srbije, a tek potom, u sklopu Srbije, kao njen deo, u zajedničku državu, Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. U Kraljevinu Srbiju Banat, Bačka i Baranja nisu ušli kao neki državnopravni entitet, kao posebna jedinica, jer oni taj karakter nisu imali, nego kao teritorija zaposednuta od savezničke vojske, naseljena narodima koji su dobili i iskoristili pravo da sami odrede svoju sudbinu. Priključujući se Kraljevini Srbiji 25. novembra, pre osnivanja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Vojvodina je prema tome vezala svoju sudbinu u državnopravnom pogledu za sudbinu Srbije. U našim sadašnjim političkim prilikama nije zgoreg da se podsetimo upravo ovog bitnog elementa događaja od 25. novembra 1918. godine i njegovog državnopravnog značaja.

Prema tome, tri su suštinska politička svojstva događaja od 25. novembra 1918. godine: ostvarenje prava Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena na samoopredeljenje, poštovanje prava nacionalnih manjina i demokratičnost koja je obeležila i prožela način donošenja i sadržinu odluka koje su donete.

Odluke naših predaka od pre 91 godine zaslužuju i našu pažnju i naše poštovanje. One su bile plod njihovog istorijskog iskustva i izražavale osećanja i interese naroda. Iako je delovala u jednom burnom, prevratnom trenutku, Velika narodna skupština je svoje odluke nepogrešivo zasnovala na principima slobode, pravičnosti i demokratije. Principi na kojima su utemeljene odluke Velike narodne skupštine nisu izgubili svoj značaj danas: patriotizam, kao osećanje za svoj narod i briga za njegov opstanak i razvoj, demokratija i političke slobode kao temelj i uslov svekolikog političkog života i uvažavanje prava na slobodan i ravnopravan život brojnih naroda koji vekovima zajedno obitavaju na ovoj zemlji.

Na svečanom zasidanju Skupštine Vojvodine završen dugačak proces

USVOJEN STATUT VOJVODINE

U Statutu se Bunjevci, pored ostali nacionalni zajednica, navode ko autohtona nacionalna zajednica sa pravima koja pripadaju i drugima

Na svečanoj sidnici Skupštine autonomne pokrajine Vojvodine 14. decembra 2009. godine proglašen je novi Statut Autonomne pokrajine Vojvodine. Time je konačno završen proces donošenja novog Statuta koji je započet još stupanjom na snagu Ustava Republike Srbije. Novim Statutom utvrđene su izvorne i prinete nadležnosti Skupštine APV u skladu sa Zakonom i započet je proces suštinske decentralizacije vlasti u Srbiji.

U toku donošenja Statuta bilo je tušta polemike, kako u Skupštini Republike Srbije, tako i u javnosti, o tom, jel je ovaj pravni akt saglasan sa odredbama Ustava Republike Srbije i jel on donosi suštinski boljitak za građane Vojvodine.

Mož se sa sigurnošću kast da Statut APV i Zakon o prinošenju nadležnosti, jesu pravni akti koji otvaraju perspektivu za ostvarivanje suštinske autonomije i decentralizaciju vlasti, za bolju i racionalniju upravu, za brži ekonomski napridak, za otvaranje i saradnju sa drugim regionima u Evropi, jednom ričju, za bolji život građana Vojvodine i Srbije i da su tvrdnje pojedini politički struktura o protivustavnosti ovi akata i težnji ka separatizmu u Vojvodini potpuno neutemeljene. Pojedine odredbe direktno su vezane za položaj i ostvarivanje prava pripadnika nacionalni zajednica koje žive u Vojvodini, ko multikulturalnoj sredini, na temelju potpune nacionalne ravnopravnosti.

U Statutu se Bunjevci, pored ostali nacionalni zajednica, navode ko autohtona nacionalna zajednica sa svim pravima koja pripadaju i drugima.

Ono što je za nas Bunjevce od zdravo velike važnosti, jeste pravo da budemo zastupljeni u pokrajinskim organima i organizacijama, srazmirno našoj zastupljenosti u ukupnom broju stanovništva Vojvodine i na području rada pokrajinski organa i organizacija, a to znači, i u gradovima di Bunjevci u najvećem broju žive, Somboru i Subotici. Dosad ovo pravo nije bilo ni približno ostvarivano, a Statutom APV je utvrđena obaveza da se u buduće ostvaruje u cilosti.

Isto tako je utvrđeno da u budućem sazivu Skupštine Vojvodine pripadnici nacionalni zajednica, pa tako i mi, Bunjevci budemo zastupljeni onako kako će to bit uređeno Odlukom o izborima i da priko Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine ostvarujemo i uređujemo svoja prava i potribe u oblastima obrazovanja, kulture, informisanja i službene upotribe jezika.

Sve to, pored drugi normi utvrđeni u Statutu AP Vojvodine, za nas Bunjevce daje nadu i garancije da ćemo posli usvajanja Statuta u Vojvodini, a time i u Srbiji u budućnosti u potpunosti ostvarivati sva svoja prava koja nam ko autohtonoj nacionalnoj zajednici pripadaju.

B.M.

Na izložbi božićnjaka Marija Bošnjak pridstavila svoju publikaciju „Božićnjak”

BETLEM OD TISTA NA KOLAČU

Božićnjak koji se pravi na Badnji dan ujutro, bio je kolač sa figuricama na sebi koje su prikazivale betlem. To su naše pramajke izmislile da bi i daleko od crkve imali betlem na Božić

Marija Bošnjak iz Male Bosne se izveštila u pravljenju božićnjaka, kolača na koji je smišten čitav betlem sa josagom, isto od tista, jel je to sa svojom majkom počela da pravi ko dite s pet godina. Tu svoju umišnost na najlipši način je pokazala u publikaciji „Božićnjak” koja je izašla u povodu izložbe božićnjaka 6. decembra. Puna slika i objašnjenja ovog božićnog običaja daće podsticaj i mladim domaćicama kako da nastave čuvat ovaj lip običaj.

– Tog se zdravo dobro sićam, i uvik sam maštala o tom kad budem velika da ja napravim božićnjak sama i da ga naslikam. Nisam mislila da će bit fotoaparata i da će se moć slikat, neg sam ja tila crtat. A sad mi je puno pomoglo to što ima aparata i što se tako mož sačuvat. Ja sam, eto, taj svoj san ostvarila, i svima kažem, odradila sam moje, bavila sam se svim i svačim, i sad će bit dosta ovog rada – pripovida Marija Bošnjak, Maca, jedna od članica KUD „Ravnica”, Sekcije „Vredne ruke“ u Maloj Bosni. Znaju je, nju i njezinog čovika **Belu**, ko čuvare bunjevačke tradicije.

Kako kaže Maca, božićnjak je zdravo važan u porodici, ko dio božićnog slavlja.

– Nisu svi salašari mogli ić u crkvu, da vide crkveni betlem, pa se onda pravio betlem na božićnom kolaču. Naše majke i naše pramajke su zamislile da vako imaju kod kuće svoj betlem. Tako je betlem stigo na kolač i nasto božićnjak.





Kako smo čuli do Mace, ovaj kolač se pravi na više načina. Mož se pravit ko lakumić, iz tri izdužene pletenice. Drugi način je da se pravi ko lakumić, samo se oplete pletenicom, a treći je da se pravi od 7 dilova tista.

– Tri pogačice (Otac, Sin i Duh sveti) se rastanje na debljinu prsta, metnu jedna na drugu, a onda se one opletu plescom, pletenicom ispletenom od dva tista. Gori se naprave dva tista u obliku križa, i onda se ukrase figuricama. Uglavnom se prave figurice Blažene divice Marije, Isusa i Josipa, znači porodice, al su domaćice još mećale sav josag kojeg imaju u avliji, jedino konja nisu jel je to ola životinja.

Ima legenda da kad je Marija bižala sa Isusom, naišla je na konja i zamolila ga da ji ponese, a on je kazo da oće, samo da se napase. Al ona je nastavila dalje i naišla na magarca, i on je pono. Znači, magarac je prvi koji dođe do malog Isusa da ga grije, pa jaganjci, volovi i sve ono što se našlo u košari.

U Macinoj kući kad je bila dite jedva se dočekalo Badnje jutro, a valjda su, kako kaže ona, i mame u to vrime imale više vrimena, pa se zajedno radilo.

– To se tako veselo i brez brige radilo, a sad svi žurimo. Mama el kogod od stariji je pravio božićnjak, a onda smo i mi dica pomagali i tako naučili da pravimo figurice i cio božićnjak.

Na božićnjaku je kadgod bila i grančica uvijena u tisto.

– Ova naša je sad od korovske metle, a kadgod je bila grana od višnje. Kod nas nije bilo borova ni jelki, pa se ovo mećalo. Ta grančica se uvijala u tisto. Inače, sve figure su se pravile od tista napravljenog od brašna, soli i vode, a ima ko je samo od brašna i vode. Tisto se napravi tvrdo, ko za rizance, jel je onda lakše radit figurice. Ko ima malo više mašte, taj malo lipše napravi, al svakom je njegovo najlipše. I moj božićnjak je meni zdravo, zdravo lip.

Kako čujemo u divanu, nikad nije bilo takmičenja u kojoj kući će bit napravljen lipši božićnjak, već se svako trudio da ga napravi što lipše.

– Da ga svi fale. Zato božićnjak iđe ispod grane, na astal, jel neće gosta dočekat u avliji, neg ga uvedu unutra u sobu, da pogledaju božićnjak i tamo da se čestita Božić.

B. E.

Održan bunjevački Etno dan osnovnoj školi „Bosa Milićević” u Novom Žedniku

ŠKULA PRIDSTAVILA BUNJEVCE

Srida, 9. decembar, je u Osnovnoj školi „Bosa Milićevć“ u Novom Žedniku, bio Etno dan bunjevačke nacionalne manjine, il, kako to piše na plakatu, jedan drugačiji dan. U programu koji je pripremila učiteljica Suzana Nikolić, koja predaje izborni predmet Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture, sa preko 30 učenika i još nikoliko njezini kolega, ispripovidana je jedna lipa pripovitka o Bunjevcima



Najveći utisak ostavila je tačka u kojoj su učenici prikazali božićne običaje. Obučeni u nošnju prikazali su događanja na Badnje veče, od ulaska položaja i domaćice s ilom unutra, do trnjenja sviće, izvačenja slamkice, bacanja ora u slamu i vašanga. Sliku o Bunjevcima upotpunilo je „Momačko kolo” koje su učenici odigrali, zatim hor koji je pivo bunjevačke pisme, al i nikoliko mladi voditelja (učenika) koji su divanili o najpoznatijim Bunjevcima i uopšte o bunjevačkoj istoriji i kulturi.

Ovaj drugačiji dan otvorio je **Milan Vojnović**, direktor škule, divaneć o značaju upoznavanja svi učenika sa bunjevačkom kulturom, a onda je pozdravio goste, **Tibora Tota**, pridstavnika Vojvođanskog centra za ljudska prva, **Nikolu Babića**, pridsidnika Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

Učiteljica **Suzana Nikolić** nam je kazala da su u programu učestvovali učenici sedmog i osmog razreda, koji su bili nosioci programa, al i učenici trećeg i šestog razreda.

– Cilj ovog časa je bio da se dica upoznaju sa narodnim običajima Bunjevaca, koji u Novom Žedniku ima manje neg Srba. U programu su učenici srpske nacionalnosti pridstavljali bunjevačku nacionalnu manjinu, tako da su se i sami upoznali sa njevim običajima, sa oznakama Bunjevaca, ko što su zastava, himna, istroja, nošnja, verski običaji, običaji vezani za dužijancu. Pokušali smo da dica to virno prikažu i moram kazat, da su se oni i uživili u sve to. No, triba kazat da su mnogi učenici iz mišoviti brakova, pa jeste da je on Srbin, al ima familiju di je mogo da čuje bunjevački i da vidi štogod od običaja. Tako su nika dica baš privatila da divane. Sretnem ji na hodniku, pa čujem kako kažu, možemol divanit.

Suzana Nikolić kaže da na izbornoj nastavi Bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture ima 9 učenika iz niži razreda, a 8 iz petog i 2 iz šestog razreda. To je već



oko 20 dice koja su pohađala il pohađaju izbornu nastavu bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture.



Na kraju programa za „Etno dan” učenicima je zadan domaći zadatak za još dva dana slideće nedilje.

– Dobili su da nauče bunjevačku abecedu kroz riči, koja je izašla u „Tandrčku”. Onda od svake te riči triba da naprave jednu rečenicu. Dobili su i da skupe narodne bunjevačke izreke i poslovice i da svako zna da kaže po jednu. Osim tog učenici će izvest jedan skeč koji divani o ženi, đavolu i čoviku koji nije virovo da mu je žena virna. A trećeg, poslidnjeg etno dana, na programu su bunjevačka ila. Kuvaćemo gumboce s pekmezom, al i sa čokoladom, jel to dica isto vole, a imaćemo i lakumića, fanaka i pogače s makom, orasima, a možda i sa višnjama. Počastićemo svu dicu, jel su skoro sva i učestvovala u programu. Taj dan ćemo provest u folkloru, pismi i čašćavanju – kazala je Suzana Nikolić.

B. E.

Pridstavljen Bunjevački kalendar za prostu 2010. godinu

KAKO JE I OBEĆANO

Bunjevački kulturni centar - Subotica već 17 godina zaredom nastavlja rad na izdavanju uvik željno očekivane, a za Bunjevce vrlo važne knjige

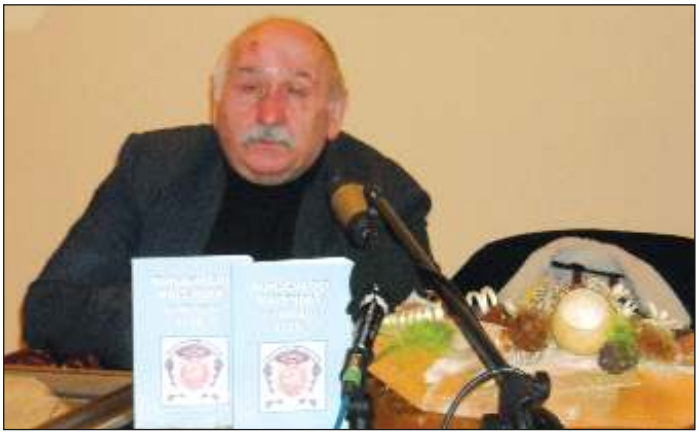
U subotu, 12. decembra, baš prid Materice, pridstavljen je „BUNJEVAČKI KALENDAR" za prostu 2010. godinu.



Kako je bilo obećano, tako je i odrađeno jel mi držimo do svoje riči, a znamo koliko su ga čeljad čekala. I to ne samo Bunjevci, neg i ostali sugrađani. O Bunjevcima s druge strane granice jesapim da je nepotribno divanit – od prvog broja to je bila knjiga broj jedan, a kako i ne bi kad je sve do skora bila jedina na ikavici.

I ovo, ko i lanjsko pridstavljanje održalo se, di drugdi, već kod naše braće u SKC „Sveti Sava" u varoši. Svita ni priviše, ni primalo, al je bilo zdravo lipo. Došla su čeljad da vide i kupe KALENDAR, al borame i da vide izložbu predmeta i slika od slame sa VII Kolonije slamarki „KLAS", koja je bila održana u saradnji sa OISŠ „Žarko Zrenjanin" iz Subotice.

O Kalendaru i šta je on pridstavljo za našu čeljad divanila **Nevenka Bašić Palković**, dok je o samom uređenju rič imo **inž. Slavko Milentijević**. U programu su učestvovali učenici OIŠS „Žarko Zrenjanin" – dnevni boravak, i dio orkestra BKC-a. Stihove pisme **Tomislava Kopunovića** objavljene u Kalendaru je čitala **Tatjana Remeš**, član folklornog ansambla. I ovog pu-





manjine i posebno pridsidniku **Nikoli Babiću**, koji je od početka nuz nas.

Vridilo bi još naglasit da je potpridsidnik Bunjevačkog kulturnog centra iz Subotice, **Blaženka Mandić** i ovog puta uručila jednu sliku od slame ta smo se zafalili onima brez koji Kalendar ne bi ugledo svitlost dana – Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne pridsidniku SKC „Sveti Sava" **Milanu Marodiću**, kaki je i red.

Kalendar možete nabavit



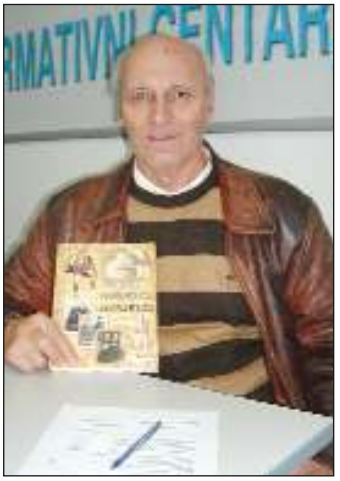
u BKC-u, Nacionalnom savitu i ostalim mistima di ste ga i dosad nabavljali.

Umitnički rukovodilac BKC- a
Miroslav Vojnić Hajduk

Izašla knjiga o dugačkoj istoriji Bunjevaca čiji podaci sežu do Rimskog carstva

U SVAKOM BUDŽAKU BALKANA

U novembru je u izdanju Bunjevačke matice izašla knjiga subotičkog autora **Mije Mandića** „Buni, Bunievci, Bunjevci".



Ovo kapitalno dilo prati malo izučenu istoriju Bunjevaca duboko u prošlost. Njezinu posebnu vridnost čini izuzetno velik broj istorijski podataka zabiluženi, kadgod i ko sporedni podatak u zabiluškama razni evropski i naši istoričara u prošlosti, sad skupljeni na jedno misto. Tako prezentovani omogućuju potpuno nov pogled na istoriju Bunjevaca ko autohtonog naroda, koji je uprkos brojnim osvajačima posebnom taktikom sačuvo svoj jezik i običaje, naseljavajuć velike teritorije Balkana. Tako, autor objašnjavajuć da se na velikoj teritoriji mogu srist njeva uvik ista prizimena, izmed ostalog kaže: „Ovo znači da Bunjevci nisu potomci neke šačice naroda iz nekog malog budžaka, nego da su oni autohtonci Balkana, jer samo se tako može objasniti ta okolnost da se njihova prezimena nalaze u svakom budžaku Balakana".

Ova knjiga Mije Mandića, indžilira arhitekture, urednika

Ko zaključak bi reko da su Bunjevci potomci starosidilaca podunavsko-balkanski prostora, koji su nazivani raznim imenima, Tračani, Dačani, Iliri, Drnadarci il Dardanci, Buni, Sabuni, Sarabuni, Dalmati, Vlasi, a to je sve isti narod iz kojeg su kasnije proizašli Crnogorci, Bošnjaci, Srbi i Hrvati, osim kajkavski Hrvata. Bunjevačka tvrda ikavica ima čvrste veze sa sanskritom,a ako je to tako ona je stara priko 5 iljada godina

„Bunjevačke riči" i dugogodišnjeg instruktora joge, rezultat je, prija sveg, njegovog istraživanja, al i istraživanja njegovog dide Mije Mandića i oca Barnabe Mandića, koji su tokom čitavog svog života skupljali podatke. On to posebno ističe odgovarajuć na pitanje koliko se radilo na ovoj knjigi, a onda je ispripovido i koliko je didin i očev rad utico na njeg da se bavi pitanjom Bunjevaca.

– Rođen sam u kući u koju se moj dida Mijo priselio iz Kaćmara 1896. godine u Suboticu, a tu kuću je naslidio moj otac 1945. godine. Ta kuća je bila puna knjiga, časopisa, kalendara, mapa… Znači, u takom okruženju sam rođen i rasto. Pored tog, moj tata je bio učitelj i direktor, i znavo je svirat dva instrumenta, ko i moj dida, violinu i armoniku, tako da sam ja slušo mog tatu dok je uvežbavo kola, pisme, i za sebe, i za potribe škule. On je bio zvan na sve disnotore, prela, i ko dobar poznavalac bunjevački običaja i ko izvođač i poznavalac bećaraca i kola. Čak ima i TV snimak u Tavankutu, u jednom ambetušu, kako grokti.

Tu smo bili i prija 6 vikova

– Studiro sam 3 godine u Sarajevu i svako sobodno vrime sam provodio u Zemaljskom muzeju, u obilaženju okolni mista, Mostara, Širokog Brijega, Gornjeg i Donjeg Vakufa, manastira, franjevački mastira i sela na području istočne Hercegovine di se divanila ikavica. Odmor 1984. godine sam, na primer, provo u Senju i okolini, do 800 metara nadmorske visine Velebita, obišo senjski muzej, obišo autora knjige „Bunjevci" Rikarda Pavelića u njegovoj kući u Krmpotama. Bio sam u partizanskom muzeju bunjevačkog plemena Krmpota. U senjskom muzeju je od 1984. godine je bio poseban odjel za Bunjevce, koji sam analiziro, prepiso i skiciro, pošto nisam imo fotoaparat, a obišo sam svako misto di je boravio Erdeljanović, i tamo di nije bio, na primer, obišo sam primorsko-velebitske Bunjevce. Njega sam slidio jel je za 40 posto materijala u svojoj knjigi koristio dokumentari materijal mog dide.

Prvo što čitaocu pada u oči jeste dugačak niz istorijski podataka koji sežu mnogo dalje od poslidnje velike seobe u 17. viku. Mandić je, ilustrujuć ovo, navo primer Bajskog trougla.

– Zafaljujuć mojem rođaku dr Miši Mandiću, koji je bio 10 godina generalni sekretar južnoslovenski nacionalni manjina u Madžarskoj, obišo sam svako misto u Madžarskoj di žive Bunjevci. Vancaga, koje je tipično bunjevačko misto, najmanje 600 godina staro, ima elemenata koji divane u prilog autohtonosti postojanja Bunjevaca. Na primer, izreka „Nastrado ko Bajan" znači uspominu na avarskog kana, vođu Bajana. Kako je moguće da Bunjevci imaju tu uspomenu ako njevi preci nisu živili tu u to doba, a to je bilo prija 600 godina.

Koji su najstariji podaci na koje ste naišli o Bunjevcima?

– Najstariji podaci o nama su sačuvani kroz ikavicu, a ona je zabilužena u vrime Rimskog carstva, što istoričari stalno zaobilaze. Na kamenu u Makedoniji, koja se onda zvala Peonija, uklesano je „Bila zora". Jedna regimenta rimski legionara logorovala je na mistu koje se zove Bila zora, što na latinskom ništa ne znači, al znači na bunjevačkom. A nedaleko od tog mista je ostalo uklesano ime župe Morozvizd, na ikavici, što znači velika zvizda, more čegagod. I još jedan naziv di je napravljen kompromis, a on govori da je Prilep bio Prilip, a u ekavici triba da se zove Prelep. Ipak ostala je kombinacija Prilep. Moj otac je groktio junačku epsku pismu „Vino pije Kraljeviću Marko u Prilipu gradu".

Vi bunjevački jezik dovodite, maltene, u direktnu vezu sa sanskritom.

– Naša ikavica je imala i drugi naziv, ilirski jezik. Naši bosanski franjevci, koji su spadali med najškolovaniji kadar u Budimu (Lovro Bračuljević, Petar Katančić, Bernandin Unji) pisali su na književnom jeziku koji su zvali ilirski. Znači, možmo tvrdit da je ilirski jezik zapravo bunjevački jezik, a to je ona tvrda ikavica. Ona seže do sarasvat, odnosno srvati jezika, odnosno sanskrita, u kojem ima potpuno identični riči sa bunjevačkim. I pojam bhunja postoji u tom jeziku, zatim, dvi puta, sve na ikavici. Ako je ta-

ko, onda je ikavica 5 iljada godina stara. Prizime Vranić, recimo, dolazi od vran što na sanskritu znači crn. Zatim, na sanskritu kaljuga znači crno blato, a imamo i rič kal. Kaloča je crno misto, to je sidište našeg obrazovanja, di su i moj dida i biskup Antunović završili klasičnu učiteljsku škulu. Biskup i moj dida su imali podatke da je Kaloča kadgod bila nastanjena Bunjevcima.

Bunjevački i sanskrit

– Bunjevci su od svi naroda u Evropi sačuvali najviše tragova sanskrita. Jel samo mi na ovim prostorima, u odnosu na ostale Slovene, imamo tvrdi sanskritski izgovor. Znači, mi lako kažemo trtica, tvrd, srce, brat. Svi ostali Sloveni ne mogu tako da izgovore, sklop brade im je takav da moraju ubaciti slovo o ili u, il a. Pa kažu, tertica, serce, barat… Zato su i Madžari slovenske riči izobličili, pa je brat, borat, Vranić Verančić, Prčić Perčić, isto tako i Rusi, jel su dugo sa njima bili Tatari. Taj tvrdi izgovor je mnogo bliži sanskritu neg što su tvrdili Nemci, koji su govorili da su zbog tog najčistiji arijevci, a to nije tačno. Po jeziku nema sanskritu bližeg indoevropskog naroda od Bunjevaca. To groktenje kod Bunjevaca je zapravo mantranje u vedama. Sam način vibriranja molitvi je identičan. Vede su kitice posvećene bogu Vidu.

Vi ste u knjigi izneli teoriju o istoriji Bunjevaca koja će virovatno bit predmet sporenja, da Bunjevci nisu ni Srbi, ni Hrvati, i da za to postoje istorijski dokazi.

– Ko što tvrdi i biskup Antunović, Bunjevci su ode stariji narod, al su i Srbi i Hrvati u sebe ugradili bar 50 posto bunjevačkog, to se vidi po prizimenima, po običajima i drugom. Antunović kaže da su trećina Srba zapravo Bunjevci. Pogledajmo i crnogorska prizimena i običaje, ista prizimena, isti plemićki grbovi, ista telesna konstitucija. Antunović je kazo, Bunjevci, za razliku od Srba i Hrvata, svoja prizimena nikad ne minjaju, bogtepita od kad su, ko što ni svoj grb ne minjaju. Znači, mogu se i pomadžarit, na primer Vojnići, i ne znaju svoj jezik, al svoje prizime neće prominit. Prizime Vojnić navodim jel je ono još iz 13. vika, a imamo pomadžareni Vojnića. Kod Srba ne možmo to utvrdit, jel oni dobili prizime po imenu oca.

Kod Bunjevaca, ima prizimena koja ne postoje kod drugi Južni Slovena, a to je, na primer, prizime Čeprkalović. Proverio sam, ni kod Srba, ni kod Hrvata ga nema. Pa prizimena Gromilović, Strilić, Matarić, Parčetić, Probojčević, i da ne ređam dalje, čak su nike familije i izumrle. I ona sva znače štogod na bunjevačkom jeziku i zdravo su stara. To su autentična bunjevačka prizimena.

U knjigi ste prikazali kako su Bunjevci, i pored brojni osvajača uspivali da sačuvaju svoj jezik i običaje.

– Nisam zagovornik seoba u jednom pravcu, neg seoba livodesno. Jel Bunjevci su se sklanjali čas livo, čas desno, prema Dalmaciji, pa su se vraćali natrag, pa do Erdelja su se sklanjali, ne samo od Turaka, neg od svi mogući zavojevača, Huna, Avara, Tatara, Turuka, Kuruca. I to se vidi. Vojna Krajina se upravo po tom području livodesno, ode formirala od lički do erdeljski Bunjevaca. Nije brez razloga Austrija od tog neratničkog življa stvorila dobar ratnički potencijal da brani cilu Evropu od Turaka.

Poslidnja seoba prija 3 vika

Bunjevci nisu bili osvajački narod, al su učestvovali u vojskama drugi država!?

– Tako je, ne samo Austrije, neg i Mlečana, i Vencije, i Ugarske, i transilvanski vojvodstava, čak i Rimljana. Zato što su potomci starosidilaca, a samo starosidioci mogu tako branit svoju teritoriju, jel je vezan za nju. Al zbog specifičnosti duhovog ustrojstva nisu organizovali države, nisu volili vlast, čak su i svoje vojvode oma sminjivali da ne bi priviše bili na vlasti. Znači, nisu volili vlast, ni krutu disciplinu. Priviše su bili slobodoumni, i sam način sklanjanja u zbigove i ritove je proizveo tu kakateristiku slobodni i nezavisni ljudi. To nije odsustvo rabrosti, neg taktika gerilskog ratovanja.

Bunjevci su u tim seobama tokom istorije pokrivali veliki prostor Balkana, sve do Ukrajine.

– Srbi su sad detaljno obnovili seobe svog naroda prija 3 vika, a s tom seobom je očo i jedan velik broj Bunjevaca. Kata Prćić ima podataka koje je sačuvo moj dida, da je njezin rođak bio zarobljenik na istočnom frontu i onda je naišo na prizime grofa Antunovića, u Odesi, čak i mista Martonoš, Subotica, sve na teritoriji Ukrajine. Oni su se vrimenom asimilovali od Rusa, al tu i tamo, po prizimenima i nazivima mista mož se pripoznat bunjevačko poriklo. Recimo, prizime Putin, Kutuzov, Koledin, Antunović, Orlović, čak i Kopunović, sve je to on zabilužio i kad se vratio natrag iz zarobljeništa. Kažu da je veliki broj očo tamo, izmed 50 i 100 iljada ljudi, a virovatno 10-15 iljada Bunjevaca. Nisu ode bili zadovoljni tretmanom jel su izgubili ranije privilegije.

O doseljavanju Bunjevaca od prija 3 vika najviše znamo.

– Ja to zovem poslidnjom doseobom. Jel u matrikulama imamo registrovano da se Kopunović taj i taj, na Ludošu, rodio 20 godina prija 1680. godine kad je bila ta seoba. Znači, tu su već prija nje bili Bunjevci. I još 5-6 drugi primera je navedeno u franjevačkim matrikulama, jel franjevci su na ovim prostorima još od 14. vika. Na kojem su jeziku oni vršili službu božju, kad ni rič madžarski nisu znali. Znači, nikom slovenskom življu, a samo na ikavici su vršili službu božiju.

Bunjevci su se krećali po cilom Balkanu, bili u dodiru sa mnogim drugim narodina, al su sačuvali tvrdu plemensku izolovanost.

– Da, jel oni su kazli, mi se povukosmo u brda i gore da svoj amanet sačuvamo! Eto zbog čega se Bunjevci nisu toliko mišali, ko i Crnogorci. Za nike to pridstavlja čudo, i kažu, kako je moguće da u jednoj tako mišanoj sridini ima familija koje se 400 godina unatrag nisu mišali ni sa jednim narodom, a to se mož dokazat. Evo, i ja sam taj primer! Možem navest i dosta Dulića koji su se i međusobno ženili, naravno ne bliski rođaci, da se ne bi mišali, i to se mož pratit unatrag 400 godina. A tom je pogodovo i salaš, ko ekonomski nezavisna zajednica. Na salašu su sve sami proizvodili, od rane do cigalja.

Iako ste izbigavali da donosite zaključke u knjigi, šta bi ipak bio vaš zaključak na osnovu podataka koje ste naveli?

– Ja bi reko da su Bunjevci potomci starosidilaca podunavsko-balkanski prostora, koji su nazivani raznim imenima, Tračani, Dačani, Iliri, Dardanci, Buni, Sabuni, Sarabuni, Dalmati, Vlasi, a to je sve isti narod iz kojeg su kasnije proizašli Crnogorci, Bošnjaci, Srbi i Hrvati, osim kajkavski Hrvata koji su produžetak Slovenaca i po jeziku sasvim drugačiji, neg oni Hrvati koji su nastali od Bunjevaca, Dalmatinaca, Dalmata, to su ikavci i rastom visoki ljudi.

I kako je na kraju razgovora Mijo Mandić kazo, ova knjiga je samo podloga za dalje izučavanje istorije i porikla Bunjevaca. Posla će bit tušta i za veći broj ljudi.

B. E.

Sveci koji se spominjemo

KAD PROĐU MATERICE

Svetog Tome apostola se spominjemo 21. decembra i njeg zovemo nevirni Toma. On nije virovo da je Isus uskrsnio dok nije metnio prst na Isusove rane. A Isus mu je kazo (MT. 20,28): Blago tebi, Toma, koji si vidio pa virueš, a blaženi oni koji nisu vidili pa viruju.

Decembra 23. se spominjemo Viktorije divice i mučenice.

Decembra 24. se spominjemo Adama i Eve, naši praroditelja, to je ujedno i Badnji dan, a 25. slavimo Božić, rođenje Isusovo.

Kad je Kirenije bio namisnik Sirije, izašla je naredba od cara Augusta da se napravi popis i da se svaki upiše u svoj grad. Tako i sveti Josip pođe iz Galileje, grada Nazareta, u Judeju, u grad Betlehem, zato što je on bio od roda Davidova. Išo je sa svojom ženom Marijom koja je bila trudna. Bio je to zdravo težak i naporan put.



Kad su stigli u Betlehem došlo je vrime da se Marija porodi, tražili su smištaj, al nisu nigdi mogli nać, u svratištima nije bilo mista, a po kućama digod su pokvrcali na vrata svaki ji je odbio jel niko nije tio primit nepoznatu ženu da se kod nji porodi. Lutali su i tražili, al sve je bilo uzalud, niko nije ni pomislio da će se rodit Sin Božji, spasitelj svita. Proroci su kazali da će se rodit spasitelj svita, al je svaki mislio da će doć u velikoj slavi, u srebru i zlatu. Sveti Josip i Blažena divica Marija nađu iza grada jednu štalicu, di su se pastiri sklonjali od nevrimena, ušli su unutra i više se nije moglo čekat, Marija se tu porodila, povila ditešce i metnila na slamu u jaslice.

Pastiri koji su tu noć bili kod svoji ovaca, vidili su veliku svitlost na nebu i jednog anđela isprid nji, i zdravo su se poplašili, a anđo njim je kazo, ne bojte se, nosim vam radosnu vist, danas se rodio spasitelj svita. Iđite do štalice, pa ćete vidit Mariju, Josipa i ditešce, i anđo nestane. A pastiri su očli do štalice i svima su razglasili šta su čuli od anđela. Više štalice je stojala zvizda a čete anđela su pivali Slava Bogu na visini, a mir ljudima dobre volje na zemlji.

Drugi dan Božića slavimo svetog Stipana, koji je prvi umro za Isusa. Izveli su ga iz grada i tamo kamenovali, a on je molio i kazo da vidi otvoreno nebo i Isusa.

Treći dan Božića slavimo svetog Ivana apostola i evanđelistu, koji je napiso sveto evanđelje. Spominjemo se još i Nevine dičice koja su tučena ko mali mučenici.

Decembra 29. se spominjemo svetog Tome biskupa i mučenika, a 31. decembra slavimo Staru godinu. A.V.K.



IN MEMORIAM
Karlo Blesić
(1938-2009)

Karlo Blesić je rođen 26. januara 1938. godine. Gimnaziju je završio 1956. godine, a zvanje pravnika je steko završetkom Više škule za upravu i socijalni rad. U Armiji je završio aritiljerijsku škulu rezervni oficira i steko čin majora.

Radni staž je steko na više radni mista: ko šef računovodstva, rukovodilac zajedničke službe, referent u penzijskom i invalidskom osiguranju, savitnik u zapošljavanju. Bio je pridsidnik Veća mesni zajednica od 1988. do 1992. godine. Godine 1990. je bio pridsidnik, a 1991. godine član Organizacionog odbora „Dužijance". Bio je član je radne grupe za organizaciju i oživljavanje Bunjevačke matice 1995. godine, zatim prvi sekretar Bunjevačke matice, pridsidnik Bunjevačke matice, potpridsidnik Bunjevačke matice, član Glavnog odbora KUD „Bunjevka", a u više navrata član Organizacionog odbora Festivala bunjevačkog narodnog stvaralaštva, ko i razni bunjevački manifestacija. Aktivno je pomago osnivanju Bunjevačkog nacionalnog savita, a od osnivanja Redakcije „Bunjevački novina" bio je njezin sekretar i član, di je aktivno i sarađivo.

Oni koji su ga poznavali pamtiće ga ko čovika srdačnog i susritljivog, spremnog da uvik pomogne svojim saradnicima. Svojom smrću ostavio je veliku prazninu u životima svoje porodice, prijatelja i kolega. Umro je 13. a saranjen je 15. decembra na Kerskom groblju.

NEK MU JE VIČNA SLAVA!

Božićna tribina i retrospektivna izložba radova članova UG „Bunjevačko kolo” iz Sombora

U SUSRIT ISUSOVOM ROĐENJU

Decembar misec je vrime kad sabiramo sve urađeno tokom godine, pa je tako i UG „Bunjevačko kolo” iz Sombora izložbom radova svoji članova prikazalo bogatstvo umitnički dila nastali tokom 2009. godine.

U prostranoj Galeriji Doma učenika sridnji škula u Somboru postavljeni su radovi Slamarske sekcije UG „Bunjevačko kolo” nastali na kolonijama Sombor 2008-2009, ulja na platnu, duborezi i skulptura od kovanog gvožđa. Prvi snig je upravo zabilio grad, a ladan severac najavljivo oštro i ladno zimsko veče, al to nije spričilo virnu i odanu publiku da uveliča decembarsko veče. Izložbu je svečano otvorio somborski slikar **Miodrag Rađenović,** potsićajući prisutne na same početke slamarske umitnosti i njezinu povezanost i istoriju vezanu za bačke Bunjevce. Slamarska sekcija je brojnoj publiki ponudila i maštovite minijature, božićne čestitke, ukrasne škatuljice ko i novogodišnje ukrase.

Lipotu duboreza, od minijatura pa sve do veći skulptura prikazo je svojim radovima **Antun Pozder Braca,** umitnik koji stvara livom rukom, po čemu je naročito pripoznatljiv.

Mladi **Zoran Dujmović,** ovogodišnji bandaš somborske Dužionice, inače bravar po struki, ko uspominu na svoju ulogu bandaša poklonio je UG



„Bunjevačko kolo” neobičan dar. Prema obliku ovogodišnje pletene krune koju je ko bandaš nosio, Zoran je svojim veštim rukama „udanio dušu metalu” pa je nastalo pravo umitničko remekdilo - kruna od kovanog gvožđa.



Još jedna mlada članica UG „Bunjevačko kolo” pridstavila se svojim slikarskim umećom. Svoje slike, ulja na platnu sa motivima polja, salaša, konja, svića... pridstavila je **Zdenka Bogišić.**

Nakon razgledanja brojni radova, veče je, publiki pripunoj utisaka, ulipšala Božićna tribina. O Adventu i božićnim praznicima i običajima divanili su **Aleksandra Medurić Kalčan,** potpridsidnica UG „Bunjevačko kolo”, **Lazar Medurić** i **Ružica Parčetić.** Uz svesrdnu pomoć dice koja pohađaju „Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture” - **Viktorije** i **Emilije Tuzlak** i **Jovice Vukovića** iz OŠ „21. oktobar” i **Aleksandra Jonjića** iz OŠ „Avram Mrazović” čule su se i prigodne recitacije, dok su se za bogati, božićni muzički repertoar i ovaj put pobrinile **„Varošanke”** iz KUD-a „Ravangrad”.

Na kraju tribine pročitana je božićna čestitka svim ljudima dobre volje.

R. P.

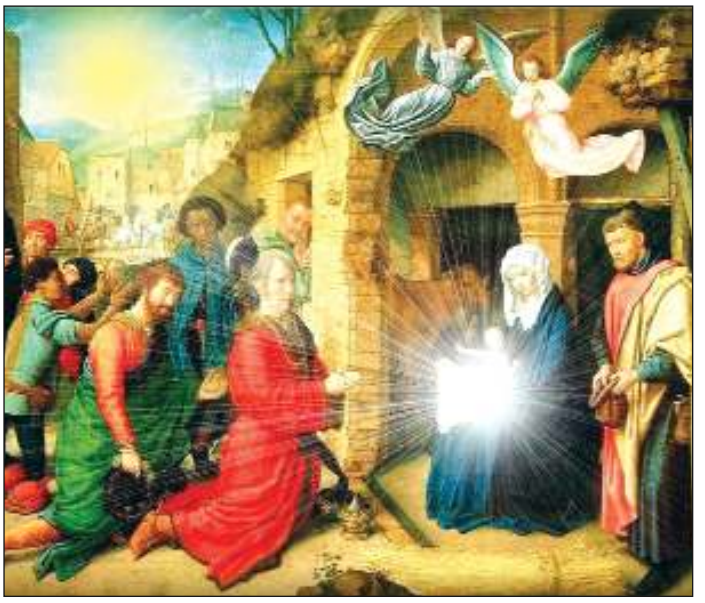




Sićanja na kadgodašnje običaje

DECEMBARSKI SVECI NAJRADOSNIJI

Božić je svetac kojem se najvećma radujemo, stari, mladi, a najvećma dica. Kad prođu Materice počelo se pomalo pripravljat za Božić. Pravilo se veliko spremanje, muškarci napolju, a žene unutri. Sobu u kojoj će se slavit Božić umazali su krečom, jel u kadgodašnje vrime sobe su bile umazane samo krečom i nisu se šarale. Naši stari su o čistoći zdravo vodili brigu, soba je sva zablistala i zamrišila na kreč. Na pendžere su metnute bile šlingovane virange, i čim se uđe vidilo se da se približio jedan velik događaj za koji se tribalo isprija pripravljat. Muškarci su napilali i nacipali drva da žene imadu šta ložit u šporelj. Namrvili su malo više kuruza da bidne cilog Božića. Žene su počele peć sitne slatke kolače.



Ujtru rano išlo se u crkvu na misu zornicu, di su se sva čeljad ispovidila za Božić. Kad se došlo kući, svaki se latio posla. Sušene pogače je bilo u svakoj kući za Božić, a za pravljenje pogače je tribalo tušta vrimena da se napravi. To nije mogla radit jedna sama žena, pa ako je u kući bila sama žena, onda su dvi komšinice zajedno pravile pogaču jedan dan kod jedne, a drugi dan kod druge. Kadgod nije ni bilo ko danas da se kupi oni tanki kora. A ni ukus nije ni blizo ko kadgodašnje domaće tanke kore.

Pravile su se vako. Jedna kašika masti na vr dobro se umuti rukom u zdili, doda se vrlo malo soli pa se metne jedna kila bilog mekanog brašna i zakuva se mekano tisto, pa se podili na osam jupika, zaokruži i ostavi da malo otpočine. Onda se oklagijom malo rastanji i opet ostavi da miruje. Za to se vrime pripravi s čim će se punit pogača. Samliven mak se pomiša sa šećerom, jel samliveni orasi, suvo grožđe, suve smokve sitno isickane, a pripravilo se i sa iskalanim višnjama.

Na velik astal se metne bili čaršap, pa se na njim razvlači tisto koje se moglo zdravo tanko rastegnit. Otkinu se krajovi koji su ostali malo debljи, tisto se s čaršapom zajedno primetne na krevet da se suši, pa tako redom, a od krajova se opet zakuva druga jupika. Kad se malo prosuši, pospe se s makom el već s čime, pa zamota i metne u peć da se peče. Nije smila porumenit, već da ostane bila. Kad je gotova, isiče se, pospe sitnim šećerom i ostavi za Božić. Za Božić su se još obično pekle gurablice, bile kiflice, pusedle, a pravili su se arbanski lisovi više feli. Kad su slatki kolači gotovi onda se pripravljalo meso za Božić. Svinče su kadgod naši stari uvik po jedno zaklali za Božić, a od živine guske, pućke, pivca, kokošku i morkaču, već ko je šta imo i di je koliko čeljadi bilo u kući, a uvik se računalo i da će bit gostivi.

Dica su zdravo čekala Božić i brojili dane, a oni najmanji su pitali koliko još puti triba spavat do Božića. Na Badnji dan su sva čeljad rano poustajala, čestitali su jedni drugima Badnji dan i svi se latili posla. Domaćica je zakuvala tisto za pletene kolače, a one mlađe su pravile ukrase za božićnjak. Tisto se zakuva s jednim jajetom ko za čorbu, pa se od tog pravi Blažena divica Marija s malim Isusom i svetim Josipom, tice, ovce, kvočka s pilićima, krmača s prasicima i drugo ko je šta znavo napravit.

Kad se kolači opletu, na jedan manji se pomeću ovi ukrasi, namaže se jajetom i metne u peć da se peče. Jedan komad tista se ostavi, pa se od tog pravile gube. Tisto se napravi tanko ko prst, a dugačko kolika je tepcija, pa se zasicka na jedan centimeter i metne da se peče, a kad je ispečeno izlomi se tamo di je zasičeno.

Na Badnji dan se postilo, ispeče se jedna lepanja za ručak, to se ilo s kiselnom el sirom i skorupačom, a užna se nije ni kuvala, već dobra posna večera.

Običaj grane se vrimenom minjo, prve grane su bile one procvatane što su bile unete na Barbaru, posli su žene granu umotavale u tisto, pa metnile u peć da malo porumeni, a najviše su se zadržale grane od jelke, koje su kadgod kitili salonskim šećerima, bumburkima, ružama od krep artije. Pridveče domaćin unese naviljak lipe čiste slame i prvi čestita Badnje veče, a dica slamu rasporede svudan.

Na velik astal se metne bili čaršap, u pročelje grana, a ispod nje božićnjak i zeleno žito, ora, jabuka, jaganjaca od vate i mali betlem. Domaćin unese od one pomišane rane što je pomišano na svetu Lucu, pa u čemugod metne pod astal. Kad sva čeljad uđu, posidaje za astal, jedno dite unese zapaljenu sviću i čestita Badnje veče, a ostali kažu, ti živ i zdrav bio. Sad svi ustanu, izmole naglas jedan Očenaš, pa počima večera.

Prvo se umače u med bili luk, orasi, jabuke, a odrasli uzmu i malo zamedljane rakije. Onda dolazi gra čorba zapržena s maslom i pleteni kolač, pa nasuvo sa sirom, s

makom i gube posli ribe, na kraju kompot od sušenog voća, pa ora i jabuka. Kad prođe večera svića se utrne vinom. Večera se nije skidala s astala do ponoći. Svi su bili veseli i pivali su svete pisme, komšije su išle jedni drugima čestitat Badnje veče. Mladi su se znali namaškarat, pa ić po komšiluku u vašange da se malo našale i skrate vrime dok ne pođu na ponoćnu misu u crkvu.

Na ponoćnicu su išli većinom svi, ostajali su samo oni najstariji i bolesni. Kadgod kad su crkve bile naritko, pa se nije moglo izdaleka ić na ponoćnicu, po salašima su išli betlemaroši. To su bili momci obučeni ko pastiri u kožuvima i opaklijama privrnjenim naopako, na glavama šepice, a u ruki štap. Oni su nosili mali betlem lipo napravljen od drveta. Kad dođu u kuću prvo se svi zajedno pomole Bogu naglas, a posli se malo šale na slami, pa odu dalje.

Domaćin koji nije išo na ponoćnicu, u ponoć je uzo jednu jabuku ispod grane i spuštio je u bunar. I josagu je davo da idu u ponoć, konjima, kravama i ovcama sina el diteline, taki su bili običaji. Kad su čeljad došla iz crkve, večaralo se pača s pletenim kolačom, jel kad prođe ponoć nije se više postilo.

Obično se spavalo na slami, što nas sića da je i Isus prvu noć spavo na slami. Ujtru kad ustanu, čestitali su jedni drugima Božić i Isusovo porođenje, a na svakoje čestitanje se kazalo, živi i zdravi bili. Išlo se u crkvu na misu, a domaćica je spremila svečanu užnu, čorbu od morkače jel od kokoške, meso iz čorbe s pirinčom i kaki sos, posli pečenice od guske, pućke, prasećije el svinjsko, već šta je ko pripravio. S pečenicom su se ili kiseli krastavci i kaki dunc, obično od zerdelija i višanja, a na kraju sitni slatki kolači. Posli podne se išlo u komšiluk čestitat Božić a ponela se i bukarica i jedna boca vina. Kad pođu kući domaćin njim nalije bocu svojeg vina.

Drugi dan Božića je sveti Stipan, tako se i čestitalo, išlo se u goste i komšiluk di ima Stipana u kući. Treći dan je sveti Ivan apostol, pa se išlo čestitat sveti Ivan, a to su sve bili božićni sveci. Nevina dičica, sveti Toma apostol, sve je to bilo vezano za život Bunjevaca na salašima. Slavilo se, ilo i pilo, veselilo i družilo. Mladi obaško, a stariji i dica zajedno. Sad je sve drugačije, sve se prominilo, ostalo je samo sićanje, nestali su salaši a šnjima i običaji. Ni Božiću se više ne raduju ko kadgod.

A. V. K.

Pročitano na Božićnoj tribini i izložbi u Somboru

BOŽIĆNA ČESTITKA



Dragi naši prijatelji! Tušta tog je napisano o Božiću, o običajima vezanim za Božić, o ilima koja su se kuvala za taj i te dane, al, tila bi vas sa par riči podsitit da smo upravo sad, decembra miseca, u vrimenu darivanja, radosti, lipi želja i dobri namira. U vrimenu koje smo pod uticajom današnjeg tempa života, kanda malko i zaboravili.

Sitite se vrimena kad smo bili srićni kad se za Božić pod granom zadesi nika pomorandža, jabuka, šaka ora il kaki štrikani šal i rukavice. Pa, i nije to tako ni davno bilo. Sitite se kako smo sa malim stvarima bili srićni i zadovoljni.

Bilo nam je važnije da se skupimo svi za Božić, da za tu božićnu užnu nema baš puno mista za astalom, jel - svi su tu!

Najvažnije je bilo da smo svi srićni i radosni, i da to rođenje malog Isusa slavimo kroz odlazak na veliku misu, da se posli tog vidimo sa rodbinom, kumovima, prijateljima, pa da od srca čestitamo jedni drugima, a inje se od velike zime navaća na obrve, i ruke porumene pa utrnu od ladnoće.

Onda s upregnutim čilašima sidnemo u sonce i u kas po ataru il somborskim sokacima. Žurilo se kući s mise, da nana još zgotovi užnu, jel stara majka nije kadra više sve sama. Sitite se samo kako su Vas upakovali u opaklije da ne ozebete! Sitite se te topline, i one radosti i žara koji je u Vama bukto ti dana, jer smo ko dica uvik najvećma volili Božić. Sitite se svega.

Danas više nema čilaša upregnuti u sonice, a ako i kogod upregne, to je vrlo ritko. Na misu iđemo autima, jedva da koga i vidimo i pozdravimo. A ni stare majke, baće i mame odavno više nema. I zima više nije ko što je kadgod bila. Ne trnu ruke, i inje se ritko vaća. (Samo se u kosu uplelo).

Al ipak Božić je tu! Doće i dogodine, i one tamo slideće. Pa nek, i triba da dođe!

Nek naša dica i sva dica svita slave Božić kako znadu, u radosti. Mi ćemo ji učit kako se slavi i kako su slavili naši stari. A oni, ako ikako mogu, nek bar dio tog utuve i nek bar dio tog sačuvaju za svoju dicu! Ako se to desi, a oće znam sigurno, onda ni naši baća i nana, ni njevi baća i nana nisu uzalud živili i radili. Onda smo ispunili naš zadatak ko roditelji.

Zato se radujmo Božiću, radujmo se ovi dana jel radost je velika. Zbrojili smo učinjeno u prošloj godini, pa niko je zdravo, a niko malo manje zadovoljan. Al, fala Bogu - svi smo živi i zdravi.

To je najveći poklon Božića za sve nas!

U to ime poželimo cilom svitu srićan Božić i Novu 2010. godinu, da nam bude lipša, zdravija, napridnija.

Živili!

Božić mog ditinjstva: Marija Bošnjak, penzionerka

PORODICA KO KRIŠKE JABUKE



Ko dica zdravo smo čekali Božić, jel onda smo dobijali poklone, Isus će donet štogod pod granu. Kad je počo Advent, 4 nedilje prija Božića, išli smo na mise zornice koje su počimale u 6, il 7 sati, prija neg što krenemo u škulu.

Živila sam u Maloj Bosni, na salašu 4 km od škule, do 1962-63. godine kad smo se odselili za varoš. Jedva smo čekali Božić kad će se unet slama u sobu, dica su se volila sigrat i i spavat na slami. Kod nas u slami nije bilo ničeg, pokloni su bili pod granom. Nas je bila puna kuća, zdravo smo se smijali, baćo nam je dosta čito, a mama pripovidala. Kad dođe veče posidamo oko peći, tu smo puno molili boga, a prija spavanja smo sa baćom i mamom zdravo puno pripovidali. Oni su za to uvik našli vrimena.

Na sam Badnji dan pravio se božićnjak, spremalo se i radilo, pripravljalo se za večeru. Mi dica smo više smetali neg pomagali, al na Badnji dan se nisu tukla dica, i onda smo mogli prkosit koliko smo tili. Jel, ako dite bude beno na Badnji dan imaće čir. Grana se unese prijapodne, kasnije se unese slama, postavi se astal. Prvo se namiri josag, uđe se u sobu, moli se, a onda unosi večera.

Na astalu je bio božićnjak, orasi u lupinji i očišćeni, šljive, jabuke, med, bili luk. Prija večere svi smo dobili krišku jabuke koju je baćo rasiko na toliko dilova koliko nas je bilo. To je simbol da si dio jedne zajednice, i ako se digod kadgod izgubiš da znaš da si i ti ničiji član, da kogod digod o tebi brine. Jedna kriška jabuke je ostavljena, ako je kodog umro, da se misli i na njeg.

Svako je prija večere moro da uzme meda i bilog luka, da ne bi bio bolesan i protiv uroka, i orasa. Prija večere mala dica unose sviće u mladom žitu i čestitaju Badnje veče, a baćo kaže, živi i zdravi bili, i poškropi ga žitom. Kad je večera završena, sa gravom su se trnile sviće. Svi smo tako ćutili i gledali di će taj dim ić, jel prema kome ode, taj će umrit. Malo smo i duvali da ne iđe na nas. Jedna svića je ostala da gori dok ne dođemo sa ponoćnice. Ona se palila i na prvi i na drugi dan Božića. Pod čaršap se mećala slama u znaku križa, a posli večere smo izvlačili slamke, ko izvuče dugačku, dugo će živit, a ko kraću...

Posli gra čorbe ilo se nasuvo sa makom, sa orasima, a kod nas je bilo i sa makom guba, i pečena riba.

Na ponoćnicu smo išli svi osim baće koji je čuvo granu. A kada smo došli kući, onda smo ili pača, to je bilo prvo masno ilo posli posta. Svi smo tako ili, jel se kazalo da će onda svinji dobro ist.

baćo mećo prikrupe, pa u jedan tanjir, i u tanjir prikrupe i vode i napiše, ovo su kuruzi, ovo žito, ječam, sve tako redom. Koja lupinja upije tu vodu, to neće dobro rodit na lito. Posli večere naš baćo je baco jabuku u bunar, a na Novu godinu se vadila i davala josagu, il se oma sutradan vadila, pa ko prvi zagrabi.

Na prvi dan Božića, posli podne, dolazili su gosti i donosli bukaricu vina, a misto začepa je bio batak. Di je došo u kuću poio je batak, a kad je odlazio dobio je bocu vina i nov batak, i išo dalje.

Vašange su bile obično komšije il mladi momci i cure koji su se oblačili u maškare, muškarci su oblačili što-



Izmed večere i ponoćnice su bile vašange, molili smo boga, pivali pisme, pripovidalo se, lupali smo orase i gledali oćemol biti zdravi il nećemo. Ako je or lip, onda ćeš bit zdrav, ako nije, onda ćeš bit bolesan. U te lupinje je god žensko, opakliju su privrnili naopako, mećali šepicu, šubaru, vezivali marame, lupali u kake lonce i tako. Ima ko je tako išo i na ponoćnicu.

B. E.

Božić mog ditinjstva: Tomo Gabrić, trgovac u penziji

JEDVA SMO ČEKALI POKLONE



Decembar misec je za nas dicu bio zdravo interesantan, dolazila je zima koja je sve pritvarala u idilu u bilom, jel poznato je da je Bačka prašnjava i blatnjava. Prvo je došo 6. decembar, Mikulaš, kojem se dica najviše raduju jel dobijaju poklone. S obzirom da smo mi posli rata bili sirotinja, dobio si maramicu i čorape, a ako se moglo više, dobio si šal il rukavice.

Posli Mikulaša dolazi sveta Luca, a onda Materice, kad nane i mame dočekivaju dicu, svoju unučad, rođake i primaju čestitke. Posli Materica dolaze Oce, al to nije toliko bilo interesantno ko Materice.

Onda dolazi najinteresantniji dan, Badnji dan, dan velikog posta. Mnogi roditelji tog dana nisu ništa ili, jedino su muški pili zamedljanu rakiju, koja se pila samo onda. Mnoge je privarila, slatka je, pa ne izgleda jaka, al do uveče si gotov. Sićam se mog dide, uvik mi je na Badnji dan kazivo, do uveče ću vidit anđele kako se sa zlatnim kolima vozaju po vincu od peći. Nikako nisam mogo svatit šta to znači, kad se čovik napije i vidi svašta. Muškarci su za taj dan morali da priprave ranu za stoku, jel na Božić se ništa ne radi.

Reduše su pravile kolače, a najgore je bilo što je bio velik post i nismo smili ništa koštat. Mama je pravila otezanu pogaču. Ono je bila umitnost, kad od jedne šake tista rastegne priko velikog astala koru i još ostane kad ociče krajove. To se pravilo sa makom, orasima, višnjama. Taj dan se za večeru spremo gra zapržen maslom, nasuvo s makom il gube s makom i riba.

Prija večere se kitila grana, ne jelka. S običnog drveta u avliji se ocikla jedna grana, koja se tistom oblagala da ne bude crna. Kitila se sa ukrasima, med kojima je obavezno moro bit anđo koji je Blaženoj divici Mariji nagovistio da će rodit Isusa, i zvizda severnjača il repatica, koja je pastirima dala znak da se čudo desilo i da se rodio Isus, kralj i spasilac naroda. Ispod grane se mećo pleteni kolač, božićnjak. Peklo se više kolača, a koji je bio lipši taj je išo pod granu. Veštije domaćice su ga ukrašavale betlemom i raznim životinjama od tista, sve sem konja koji je ola životinja.

Položaj je dolazio prija večere, to je bilo najumiljatije il najmlađe dite. Položaj je ulazio sa svićom isprid reduše kad je unosila zdilu sa gravom. Kazo je, faljen Isus, čestitam vam Badnji dan, a domaćin, dida jel baćo, u šoljici je imo spremljeno žito, uzo bi nikoliko zrna i bacio na nji, navike faljen bio, ti živa i zdrava bila. Ta svića koju je položaj dono, zabadala se u šolju sa žitom, i ona je gorila za cilo vrime večere.

Prija postavljanja astala mećala se slama i pokrivala se bilim šaršapom. Prija večere je svako moro uzet malo meda, bilog luka, orasa i jabuka. Posli večere je dolazilo štogod čega smo se mi, dica, najviše bojali. Vinom se gasila svića i sad je tu bila pripovitka, na koju stranu dim ode, taj će te godine umrit. To je bilo strašno. Pa se onda ispod čaršapa izvlačila slamka, i ko izvuče najkraću taj će prvi umrit.

U sobi je obavezno bila prostrta slama. Nije se spavalo na krevetima neg u slami, i dica, i odrasli. Ispod astala bila je krušna kotarica u kojoj je bilo pomišano žito, ječam, kukruz, zob, i u to su se mećale poljoprivredne alatke, da slideće godine bude plodna zemlja i da se lako obrađiva.

Posli večere su dolazile vašange. To su bile maškare koje su se oblačile u kojekake životinje. Tog smo se mi, dica, zdravo bojali. Sićam se da je kod nas uvik dolazila gurava deva, od čeg smo se zdravo bojali. Čujemo kad oni lupaju i zvone, pa se mi dica, popnemo na peć, tako nas ovi doli ne mogu dovatit, neg samo deva. To se jedan obuko, okrenio opakliju, na leci je imo devinu glavu, sa špargom je otvaro usta da ona ziva, i on nas je mogo dovatit tamo na peći.

Kad prođu vašange dođe vrime da se iđe u crkvu, na ponoćnicu. A kad dođemo natrag idu se pača, prvo masno ilo posli posta. Ko nije mogo ić na ponoćnicu taj je išo na ranu jutarnju misu, takozvanu pastirsku misu. Sutradan posli užne nosila se bukarica. Domaćin je uzo od svog vina, napunio bocu i zapušio je s batakom. Onda je išo kod komšija, rodbine, prijatelja. Tamo se pilo vino koje je on dono, a domaćin je sa svojim napunio bukaricu, i tako se išlo u krug. Posli tog dolazi sveti Stipan mučenik, pa sveti Ivan, pa Toma, pa Šibari.

B. E.

Božić mog ditinjstva: Branko Pokornić, sića se kako je to kadgod bilo

SALONSKI ŠEĆER JE BIO NAJSLAĐI

Prid Božić se u mojoj porodici, ko u svakog bunjevačkoj porodici, postilo, al mi dica, koliko god to bio strog post, ako smo bili gladni mogli smo uzet malo i onog što se na post nije smilo. Do svoje pete godine živili smo na Madarošu, na salašu, al onda smo već pravili kuću tu di ja danas živim sa svojom porodicom, na Rati, u Bajmoku. Iz te kuće nosim prve uspomene na Badnje veče.

Ko starije dite bio sam određen da za Badnje veče unosim sviću, mama mi je zapalila sviću u šporelju, metnila je u salvetu da mi ne kapa po ruki. Ja sam tu sviću uno i kazo, čestitam vam Badnje veče i Isusovo porođenje, onda je tata kazo, živ i zdrav bio, velik naraso, poškropio me s malo žita, i tu sviću je metnio u šolju sa žitom. Pored astala je bila grana na stocu, i pod granom je bilo sve ono što triba, božićnjak, žito, fgurice ovaca i ostali simbola koje pripadaju Božiću. Ispod grane je bila jedna kotarica u kojoj je bilo orasa, jabuka i kuruza. Tatini roditelji, iako su bili živi, pripuštili su mom ocu da on bude domaćin, tako da je on sidio u pročelju, slive strane je dida, zdesne majka, posli mama, ja i sestra.

Zdravo sam zapamtio kako sam prija večere bili luk onako ozbiljno zagrizo i kako sam se dobro napaprio brez obzira što je bilo meda, pa onda orasa i jabuka. Onda je došlo vrime da idemo grava, a on je bio s maslom zaprža-





žen. Posli je došla riba. Volim ribu, al ima puno košćura, pa ne daju mi da ja sam čistim, možda progutam kost. Onda je mama provela po večeri da meni načisti malo ribe. Pored tog, bilo je i sa sirom nasuva, što je tata najviše volio, i na kraju guba. Guba je i ostala na astalu, ijo je kad je ko tio.

U bokalu je bilo domaćeg vina, koje smo donosili od očeve rodbine iz Tavankuta. I mi smo ko dica morali malo popit vina. Ne toliko zbog običaja, neg da se malo zarumenimo, i kad dođu vašange da se ne bojimo. Te zime su uvik bile sa snigom, pa su vašange, moj ujo i njegova familija i komšije, uneli i koju grudvu i mećali nam na leđa. Mi dica smo zbog tog najviše bižali, al sve je to bila šala, ljudi su se tako zabavljali. Vašange su se prvo sa nama smušavali, pa onda su sa odraslima sili i razgovarali.

Što se tiče poklona, nije bio običaj u mojoj porodici da se niki posebni pokloni dile, više smo dobili za Materice i Oce, jel na prelo, i to štogod od odila, štogod što nam je tribalo, sigračke nisu bile u modi.

Mi dica smo najviše pomagali u kićenju jelke, il smo je kupili, il smo donosili iz Tavankuta kad smo išli rad vina i rakije, jel nam je rodbina stala prikoputa šume. Ukrase smo pravili od krep papira, a figura Isusa je morala bit najvišlje na grani. Salonski šećer je posli došo. Tu je uvik bilo brojanja koliko šećera ima i koliko je ko od nas dice ukro. Još kad se vezo konac na šećer, onda je već bilo frke oćel kogod ukrast. Onda kad se sigramo u slami kod grane, uvik su vikali, ne pod granu, srušićete je. Nije bio problem što ćemo je srušit, neg da ne skidamo šećere s grane. A kad smo malo poodrasli, onda smo znali lipo da razmotamo papir, izvadimo šećer i onda ga vratimo natrag prazan. I kad se skido šećer s grane, onda se vidilo. Jel, ima kad smo isti salon šećer koristili 2-3 godine, samo bi malo dokupili.



Za Božić se uvik peklo 4-5 vrsta kolača, bile kiflice, sa pekmezom, gurablice, kiflice sa šećerom odozgo, a prisnac za užnu na prvi dan Božića. Za tu užnu se kuvala lipa čorba kokošija il od morkače, već čega je bilo u avliji, i svinjske pečenice. U goste smo išli kod rodbine u Đurđin na svetog Stipana, a u Tavankut na svetog Ivana. Sidne se u sonca, ima dosta slame, drvene klompe i opaklija, nas dicu zatrpaju, i iđemo. Tamo se ostajalo do kasno u noć, mi dica već zaspemo, pa nas tako metnu u sonce i donesu kući. U lipom sićanju mi sve to ostalo.

B. E.

Stana Bošnjak na salašu u Gradini živi sa ćerkom i unukama i još uvik radi

NIKAD NIJE BILO LAKO

Stari salaš pod trskom nadoziđala je i priopravila sa svojim pokojnim čovikom, a kuća se kućila s teškim svakodnevnim radom Sve oko zemlje priuzela je ćer, a unuke rade i škuluju se. Jedini hobi koji ima jeste skupljanje porcelanski figura, i ne zna koliko ji ima, a kupovala ji je i krijuć od čovika. U mladosti je nediljom išla na igranke u varoš, u paorskim aljinama

Kad smo upoznali **Stanu Bošnjak** (79 godina), nismo mogli a da joj ne damo kompliment, jel je zdravo mladolika. Na to je ona odgovorila da dobro izgleda, al unutra i nije baš dobro.



Stana živi u Gradini, naselju oma pored Sombora, tu živi sa ćerkom i dvi unuke. Uvik su, kako kaže, radili zemlju. Čovik joj je umro, u braku su živili 48 godina, u ovoj kući. Kuću pod trskom su doziđali i modernizovali, tako da je ona sad kombinacija starog i novog

– Od kad znam za sebe nikad nije bilo lako, bili smo siroti, pa smo morali kupit da imamo štogod. Radila sam zajedno sa čovikom, i sijala, i radila oko marve i svinja, i liti i zimi. Šta je bilo najteže? Sve je bilo teško, slaba sam, a najteže mi je bilo prat na ruke, voda me zdravo izvlači. A ovo drugo sam sve radila. Priko 30 godina imamo veš mašinu. Čim je došla struja, prva je bila na redu mašina za pranje, prija neg televizor – divani Stana, koja je tog dana bila sama, jel je svako očo digod svojim poslom.

– Još uvik imamo zemlju, sad je ćer priuzela da je radi, al sad je još teže, jel nema muškarca u kući, pa sve moraš platit da urade. Imamo bašču za nas. A ovo isprid kuće i bašča je moja obaveza. Ćer namiriva 12 komada krava, a unuke rade i škuluju se.

Stana kaže da je Bunjevka i da divani bunjevački. Hrvati su bili prija dok se nije moglo izjašnjavat ko Bunjevci, a onda se u divanu vratila na njevo domaćinstvo.

– Pored bašče moja obaveza je spremanje, koliko još možem. Ja kuvam, a kadgod ćer. Kuvamo i bunjevačka ila, krumpir paprikaš, nasuvo s krumpirom, sa sirom, sa makom, filovane paprike, sarme, a nediljom paprikaš il pohovano meso svinjsko il pilećije, žutu čorbu, a kolača svake nedilje mora bit, pogača, a mi kažemo gibančica. Pečem i sad s makom, orasima, kakavom, sa sirom. Ja umesim. To je još uvik moj poso.

U divanu, od Stane čujemo da je bila zdravo bolesna, imala je tromb koji je očo na pluća.

– Tri miseca sam bila u bolnici i svi su kazali da ću umrit, a ja nikad nisam ni pomislila da ću umrit. I nisam. Doktor u Kamenici je kazo da mi je tušta značilo to što sam bila raspoložena i ne misleć o tom da ću umrit.

Kako je ostarila, Stana u varoš iđe ritko, al iđe u crkvu i na groblje. No, ispripovidala nam je kako je to bilo kad je bila mlada.

– Kad sam bila mlada, priko nedilje nismo išli u varoš, samo nediljom u Dom. Slavili su se svi sveci, a imendani i rođendani se nisu tako slavili. U Gradini su se pravili pozorišni komadi, sićam se „Kod dva bela gavrana". I ja sam igrala u komadima. Pamtim da smo s komadima išli po drugim salašima. Momci su dolazili u Gradinu kod nas. Dolazili su Radovčani, pa oni sa bezdanske i bajske strane.



Uskrsno polivanje je bio događaj. Moj Franja baš i nije išo tako u polivače, al za njeg sam se udala. Upoznali smo se na igranki. U polivanju sam dobila bokal vode, al mene kablovima nisu. A čula sam da nike divojke jesu. Marko je znao na Rozu Cockanovu kabo od petnajst litara da izlije.

– Kad smo bili mladi, nediljom je bila zabava u varoši, u Hrvackom domu di su se održavale igranke. Tu su se skupljali Bunjevci. Divojke su se oblačile u paorske suknje, ne nošnje, neg dugačke suknje i bile smo gologlave, brez marame.

Divanimo napolju, prid kućom, a onda nas Stana vodi unutra da nam pokaže njezin jedini hobi. Čim smo ušli, tu je bio jedan regal pun porcelanski figura, u drugoj sobi još jedan.

– Kadgod, kad se moglo, uvik sam kupila koju, nisam pitala pošto. Ne znam koliko ji imam, al kad počnem brisat prašinu triba mi nikoliko dana. Sve ji volim, još sam vidila nike koje bi volila da imam, al nisam bila pri novcu. Kad bi čovik vidio da sam kupila novu, on pita, jesil opet kupila figuru. Nisam, kažem, to je otprija. On ćuti, šta će – kazla je Stana o svom hobiju.

B. E.

BRAK NIJE BAJKA



Za život je potrebno dosta hrabrosti i strpljenja, a za brak, zbog neizvesnosti njegovog toka i trajanja, još i više. Neki ljudi zaziru od njega, odlažu ga, zaobilaze, glasno ga kritikuju nalazeći mu bezbroj mana, nedostataka i pravdajući svoj otpor prema njemu različitim, manje ili više prihvatljivim razlozima: nemogućnost nalaženja pravog partnera, odgovornost, materijalna i druga ograničenja, loše iskustvo roditelja, rođaka, prijatelja ili sopstveno. Neki ljudi tako ostaju celog života sami ili u svojoj primarnoj porodici sa jednim ili oba roditelja, uporno braneći svoju samostalnost, komfor, čvrsto se držeći principa da se sam može sasvim lepo živeti.

Međutim, „sam čovek nije čovek" kaže Dobrica Ćosić. „Da bismo bili celoviti ljudi, moramo biti spremni i da potčinjavamo, a i da trpimo potčinjavanje", kaže on u svojoj knjizi „Vreme vlasti". Prava psihološka deskripcija ličnosti i ljudske sudbine, rekli bi psiholozi. Jer čovekov život nije ništa drugo do jedno stalno prilagođavanje, a ono podrazumeva život sa ljudima, život u zajednici gde je nužno i popuštanje, i neslaganje, i povremeni sukobi, kompromisi ponajviše. Uostalom, samoća i sve ostalo u životu ima istovremeno i svojih prednosti kao i nedostataka. Pa, ipak, nije slučajno što su čovek i žena oduvek nastojali da se nađu i da na ovaj način žive u zajednici koja se kroz istoriju menjala, koja nikada nije bila idealna, ali se kao oblik življenja zadržala do danas.

Sem svoje biološke uloge, produženja vrste, brak kao zajednica dvoje ljudi, zadovoljava i niz drugih psiho-loško-socijlanih potreba čoveka. Pre svega, to je potreba čoveka da negde pripada, da negde bude ukorenjen, da se negde može skloniti od spoljašnjih stresova i neprijatnosti, da ima oazu mira i sigurnosti gde će uvek moći naći ljubav i razumevanje.

Brak je nesumnjivo vrlo ozbiljna stvar. To nije ni bajka, ni „kama sutra", ni pravni ugovor, to je niz socijalnih, životnih zadataka koje dvoje ljudi moraju zajednički da rešavaju. Na žalost, o braku ima dosta neobaveštenosti i predrasuda. Neki ga idealizuju, a neki ga shvataju kao stalnu borbu za prevlast. I jedni i drugi se najčešće razočaraju. Međutim, ako se brak shvati kao zajednica muškarca i žene koji se vole i razumeju, onda će njihovo uzajmno prihvatanje i prilagođavanje u braku teći lakše i prirodnije. Ono što je najvažnije za uspešan život u braku je izgrađivanje zajedničkih stavova o nekim osnovnim životnim pitanjima: odnos prema novcu, odgoju dece, podeli zadataka i obaveza, provođenju slobodnog vremena. Posebno je važno da partneri definišu svoj stav prema okolini, društvenim obavezama, odnos prema roditeljima, prijateljima, rodbini. I unutar braka su nužne neke izmene u samim ličnostima u smislu napuštanja izvesne individulanosti kako bi se izgradilo zajedničko „mi". Radi se o uzajamnom sazrevanju koje uz zajednčko „mi" dozvoljava svakom partneru pojedinačno da se razvija u skladu sa nekim svojim posebnim sklonostima.

Brak ne sme da guši nijednog partnera, niti treba da bude arena u kojon će se stalno voditi borba za prevlast. Nažalost, u mnogim brakovima se vode stalne bitke zbog raznoraznih razloga: „on je neambicioznan", „on ili ona više zarađuje", „ona stalno trči kod svoje majke", „ne trpi moju rodbinu", „neuredan(na) je", „ništa mi ne pomaže u kući" itd.

Naravno, brak se kao i ljudi vremenom menja. Menjaju se životne situacije, potrebe, želje, očekivanja. I dokle god partneri uspevaju da se prilagode tim novonastalim situacijama brak opstaje i partneri zajedno stare".

U svakom braku neminovno dolazi do raznih manjih ili većih problema i kriza. Da bi se oni prebrodili neophodno je strpljenje, tolerancija, a najviše otvoreni razgovori. Razgovor je inače važan u svim međuljudskim odnosima, u braku takođe. On, kako kaže Duško Radović, najviše povezuje brak. „Kada u braku negde malo popusti i popucaju konci, muž i žena treba lepo da sednu i porazgovaraju, pa kao iglom i koncem prihvate tamo gde je popustilo...", kaže on na svoj jednostavan i lep način.



Ne treba se plašit kriza i problema, oni su normalni pratioci svačijeg života. Njih treba zajednički rešavati jer brak nije statična tvorevina, to je proces koji traje i koji kao i sam život ima svoje uspone i padove. Samo u bajkama „oni se uzeše i behu srećni do kraja života".

Desa Kujundžić, psiholog

Marinko Vujković Lamić krv dao 42 puta

ODŽAČAR SRIĆU NOSI

U prostorijama Subotičkog Crvenog krsta po sedmi put je organizovano dobrovoljno davanje krvi pod nazivom „Humani Božić" u organizaciji odeljenja za transfuziju krvi subotičke bolnice. Odziv ovog 5. decembra bio je slabiji neg obično, dobrovoljni davaoci krvi su za spašavanje tuđi života ovaj put poklonili 23,5 litre krvi.



Bunjevac, **Vujković Lamić Marinko** uvik raspoložen za divan, dok je ijo one „najbolje sendviče" kaže da je dosad davo krv 42 puta, to je odprilike 20-tak litara krvi, i ko zna koliko spašeni života.

– Ovo mi je drugi put da sam došo dat krv u akciji „Humani Božić", imam ja svoje drugove i dođemo na davanje krvi. Svi na motorima i zovemo se međusobno „bajkeri", to ništa ne znači, al nama je simpatično. Dobra je ova akcija, eto danas – kaže Marinko **– prikontroliso sam šećer, holesterol, gvožđe, pritisak.**

U baćinoj pratnji došli su i 12-to godišnja **Martina** i 10-to godišnji **David**, dobri đaci u Golubovoj škuli odnosno OŠ „Matko Vuković".

Dok je Marinko davo krv dica su se zabavljala uz pomoć animatora Jelene, koja se trudila da dica lipo ispune to vrime. Naravno svako dite koje je došlo s roditeljime, didom el majkom na davanje krvi dobilo je paket od Mikulaša. Pitali smo Martinu i Davida – jel znadu kako veliko dilo njev baćo čini dajuć krv. Naravno, mali su, al sad će znat da se tako spašavaju životi uglavnom nepoznati ljudi, jel ritko se zna ko je dobio krv, osim kad se daje iz vene u venu.

Marinko ima 39 godina, kaže da je rođen na salašu na Mikićevu u Bećar ataru. Sića se ditinjstva i mamine pripovitke. Kad se on rodio na njev salaš svratio je odžačar.

– Prvo sam – kaže Marinko - **bio odžačar, pa sam radio na hitnom prijemu, onda sam i svatio koliko je potribna krv. Na kraju sam odlučio da ponovo budnem odžačar, volim taj poso. Prvi put sam dao krv 1991. Desi se da mi na sokaku pokidaje koje puce, no to se ritko dešava. U Tavankutu sam jedared išo prikim putom i prošo pokraj nojova, poplašio sam se kaki su bili visoki, priko 2 metera, sva srića bili su ograđeni, ja sam kasno svatio da ne triba da ji se bojim. Litos sam s jednog odžaka skinio podrug kile meda, pčele su napravile saće i bilo je meda, al i uboda, pa sam još moro ić i kod doktora.**

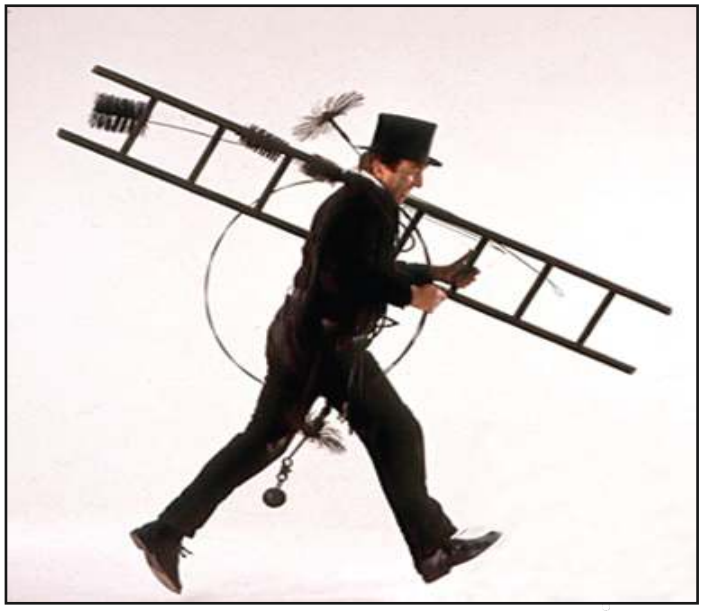
Sića se Marinko kad je jedared za Silvester dežuro i pozvali ga da dođe hitno.

– Domaćini spremili prase, šampanjac, kolače, čekaju goste i kad su tili propalit peć, kuća se sva napunila dimom, odžak se zapušio, bojali se da će se zapalit. Tribalo je štogod uradit. Ja došo i samo očistio odžak. Bili su srićni, pa su čupali dlake sa odžačarske kefe i svatili da odžačar sriću nosi, pa i za Novu godinu koja ne počeme baš najbolje.

Na kraju Marinko kaže da često uvati sebe dok iđe sokakom na čišćenje odžaka da možda prođe pored koga u čijim venama teče njegova krv.

Bilo je te subote i rekordera **Matija Vidaković** 144 puta je davo krv, **Nikola Ostrogonac** 117, **Gabor Ivković** 102, **Nebojša Vučković** 85 puta je ispružio svoju ruku.

M. H.





Ladislav Bogešić ponovo proglašen za najstarijeg Subotičanina

SKORO JEDAN VIK ŽIVOTA

Ko mali je kečo krpenjaču, a sa 15 godina je počo igrat ozbiljan fodbal sve do 1952. godine. Ima samo jednog sina, al je srićan jel ima 3 unuka, čije vinčanja oće da doživi

Ladislav Bogešić je rođen u Subotici 5. oktobra daleke 1911. godine. Na završnoj priredbi „Sunčana jesen života" u Crvenom krstu već četvrti put je proglašen za najstarijeg Subotičanina. Rado nam je divanio o svom životu i fodbalu kojeg je volio najviše na svitu. Jedva je čeko kogagod da mož otvorit dušu i pripovidat o svojoj ljubavi.

– Imo sam teško ditinjstvo, odranili su me majka i teta, mama je tušta šlingovala da bi zaradila novaca i izdržavala troje dice.

Dalje Ladislav pripovida da je išo u škulu i završio 4 razreda kadgodašnje građanske škule.

– Rođen sam iza Kalvarije i tamo sam od malena na vašarištu kečo krpenjaču, a imo sam 15 godina kad sam se počo fodbolovat u Hajduku. Onda je jedan dan Moco došo i pozvo mene i Gabora da pridemo u „Bačku". Bože, to je bila velika radost, jel u „Bačkoj" su se fodbolovala samo bogata dica. Čak i moja mama je bila iznenađena odkud ja u „Bačkoj".

Posli dvi godine Ladislav je prišo u ŽAK (Željezničko atletski klub), tu je osto, kako kaže, od 1935. do 1945. godine.

– Bio sam onda najstariji igrač. U to vrime poginio je Jovan Mikić Spartak i klub ŽAK je dobio njegovo ime.

Ladislav je bio zaposlen na više misti, plata je bila solidna, za njega i mamu baš dosta.

– Volio sam ić u bioskop, pozorište, kola i prela. Sve se obalazilo pišice. Imo sam puno drugova i teško sam se odlučio za ženidbu, bojo sam se kako ću izdržavat familiju, a zdravo volim fodbal.

– Išo sam i u tančuru da naučim igrat. Moram vam ispripovidat kako sam se oženio, cigurno će vam bit malo smišno. Bilo je to vako. Išo sam na igranke i tamo upozno dvi sestre, Macu i Emiliju Romić, upozno, igro, očo kući i zaboravio, jel fodbal je bio na prvom mistu. Jedno jutro probudila me teta da me traži Maca, došla mi je kazat da se ona uskoro udaje i žavo joj da sestra Emilija ostane sama, pa nek se ja oženim šnjom. I ja se stvarno oženim šnjom 1949. godine. Vinčali smo se u Većnici, al u crkvi nismo. Žavo mi je što imam samo jednog sina Miroslava, i tu je fodbal kriv, jel porodica mi nije baš puno značila.

– Srićan sam što su mi Miroslav i snaja Marija poklonili troje unučadi. Cila familija se bavi športom, tu sam srićan. Od kredita sam gradio kuću di sad živim. Bio je u avliji velik voćnjak i tu je Miroslav napravio sebi kuću. Žena mi je umrla 2002. godine, a u penziji sam od 1972. godine.

– Zaboravio sam vam kazat da sam se fodbolovo do 1952. godine, a od 1953. do 1968. sam bio sudija. Niko od moji pridaka nije tako dugo živio, meni je teško što nemam društvo, svi su poumirali. O meni brine snaja Marija koja je dobra prema meni. Možem dobro ist, jedino me bole kolina. Znate, na „Sunčanoj jeseni života" stogodišnjoj babi Ireni sam kazo da ću je nadživit jel triba do 105. godine da doživim svatove moji unuka.

Ko poseban dragulj čuva olimpijsku baklju sa Olimpijski igara u Berlinu, kojom je imo sriću protrčat kroz Žednik.

Niki ljudi u varoši su mu obećali da će doć kod njeg na divan, a to bi za Ladslava Bogešića bila prava poslastica. Ovo je bila samo pripovitka o životu koji je na Bogešićeva leđa natovario 98 godina.

M. H.

Izbor najbolji sportista u Subotici

NAJBOLJI OD NAJBOLJI

Subotica je 2009. godine imala puno lipi sportskih rezultata, pa je na izboru za najbolje žiri imo tušta posla

Decembar misec je, ko što već svi poznavaoci sporta u našem gradu znaju, vrime za proglašenje najbolji. Radio televizija Yu Eco već jedanajsti put proglašava najbolje trenere i sportiste, pa su tako i ovaj put izabrani najbolji u akciji „Medalja Lajoša Vermeša".

RTV YU ECO ODABRALA NAJBOLJE TRENERE

I ove godine, ko i raniji godina vodilo se računa o svim sportskim granama i o rangu takmičenja. Zadatak baš nije bio lak. Treneri koji su obilužili godinu koja je na izmaku su:

Za najboljeg trenera proglašen je **Zoran Milinković**, trener fudbalskog kluba Spartak Zlatibor vode. Posli pet meseci rada Milinković i njegovi puleni su najprijatnije iznenađenje u Jelen super ligi. Trenutno peto misto na tabeli velik je uspih za sve, jer se većina igrača prvi put susriće sa ovim rangom takmičenja.

Trener sa najboljim rezultatima za 2009. godinu je **Blagoje Ivić** trener košarkaškog kluba Spartak . I pored svi teškoća Ivić je prošle godine osto u prvoj Srpskoj ligi. Kad je u pitanju sezona 2009/2010, Ekipa Spartaka zna samo za pobide. Posli

odigrani deset kola igrači Spartaka imaju maksimalni broj bodova. Želja svi u klubu je, da se ekipa Spartaka vrati u viši rang takmičenja.

Priznanje iđe u ruke i perspektivnom treneru plivačkog kluba Spartak **Bojanu Raceu**. I pored neadekvatni uslova na bazenu u Dudovoj šumi, mladi takmičari plivačkog kluba Spartak sa svakog takmičenja dođu sa medaljom oko vrata. Takmičari su željni rada, al tu su i rezultati koje oni postižu.

Najbolji trener na saveznom nivou je **Dušan Duda Ivković**, selektor košarkaške reprezentacije Srbije. Posli sedam godina naša reprezentacija osvojila je medalju na takmičenju, ko što je Evropski šampionat. Podsićamo vas, da su košarkaši Srbije na Evropskom prvenstvu u Poljskoj osvajanjem srebrne medalje iznenadili sami sebe, al i sve koji su bili skeptični prid sam odlazak. Dušan Ivković virovo je u igrače koje je povo, a oni su mu uzvratili na najlipši mogući način. Tokom svi 14 dana koliko je trajalao prvenstvo, igrači su svojom igrom natirali cilu Srbiju da i gleda i bodri, što nam se na kraju i ispla-tilo.



ČETVRTI PUT MEDALJA LAJOŠA VERMEŠA

U okviru izbora najbolji sportista u akciji Medalja Lajoša Vermeša, 25 članova žirija dalo je svoj sud o najboljim pojedincima i klubovima u 2009. godini.

Žiri je odlučio da Medalju Lajoša Vermeša ponese odbojkašica Spartaka **Sara Klisura.** Povirenje žirija Sara je zaslužila brojnim uspisima sa reprezentacijom, od koji se izdvajaju: drugo misto na Prvenstvu Evrope i drugo misto na Prvenstvu svita. Sara je, takođe, i standardna prvotimka Spartaka koji i ove sezone biluži uspihe na domaćoj i inostranoj sceni. Tek nikoliko glasova iza nje našo se **Davor Štefanek**, godinama unatrag jedan od najbolji rvača u Srbiji. Ove godine mu je, na žalost, nedostajalo malo sriće da se okiti medaljama na Prvenstvu Evrope i svita, al je zato oko vrata okačio zlatnu Mediteransku medalju, ko i nedavno, medalju osvajača Lige šampiona (u dresu Partizana). Treće misto je osvojila **Tijana Ajduković**, jedna od najperspektivniji košarkašica Spartaka. Lito joj je bilo ispunjeno obavezama u reprezentaciji, čak je bila i na spisku seniorskog tima, a sa juniorskom reprezentacijom je osvojila drugo misto na Mediteranskim igrama, a nastupila je i na Prvenstvu Evrope.

Tisnu borbu za odličje koje nosi ime mecene subotičkog sporta u konkurenciji klubova vodili su **Ženski odbojkaški klub Spartak** i **Fudbalski klub Spartak Zlatibor voda**. Iako su fudbaleri noseni na talasu dobri igara tokom sezone, žiri je ipak za prvo misto izglaso odbojkašice koje su godinama unatrag jedan od najprimerniji sportski kolektiva u Subotici.

Ko što je Vermeš svojim naporima činio prave sportske podvige, podiliće se i dvi medalje za izuzetna postignuća u 2009. godini. Početak godine je, ne samo u Subotici, obilužio **Gabor Sagmajster**. Borio se sa 9.732 dugačkim „Dakar" relijem i posto prvi čovik iz Srbije kojem je to pošlo za rukom. Dok se Gabor sa svojim KTM-om borio sa piščanim dinama, na puno zelenijim terenima bitku su vodili fudbaleri. Uspila je ekipa **FK Spartak Zlatibor vode** da posli decenije pauze ponovo u Suboticu dovede najbolje ekipe srpskog fudbala, za čega njim sliduje medalja za sportski podvig godine.

Ko što je to i prija bio običaj, svaki sportista koji je dobio povirenje članova žirija i našo se na rang-listi, dobiće specijalnu Vermešovu diplomu, ko znak da se nalazi med sportistima koji su svojim rezultatima skrenili na sebe pažnju.

Kompletna rang-lista u pojedinačnoj konkurenciji izgleda ovako: **Sara Klisura 224, Davor Štefanek 197, Tijana Ajduković 154, Gabor Kasa 135, Vanja Bačić 106, Miloš Knežević 71, Olivera Medić 66, Dijana Šefčić 61, Ivana Margetić 56, Bojan Rašković 55, Vojo Ubiparip 39, Aleksandar Leontijević 19, Gabor Sagmajster 18, Tanja Bokan 16, Mario Polaček 14, Nataša Zorić 12, Krstijan Juhas, Milica Šoštarec po 11, Milan Jovanić 9, Ervin Katona 8, Denis Memetović, Dejan Franjković, Timea Kasiba po 7, Florijan Sabo, Eva Paći, Žolt Der, Jožef Lukač po 5, Minja Ivković, Miodrag Dinić, Roland Bin po 5, Uroš Kecman, Andrea Korom, Vladimir Torbica, Uglješa Dulić po 4, Dušan Vukoslavović 3, Roža Pisar, Ivana Marković, Stefan Pot po 2, Livija Santo, Mario Štefanek, Jelena Džinić, Luka Franović, Stefan Kostadinović, Natalija Tikvicki, Danijel Juhas, Stojanka Sokol, Dubravka Stojanović po 1.** ***L. T. S.***

SPORTSKE VISTI

Bolji od Smedereva

Fudbaleri Spartak Zlatibor vode pobedili su Smederevo sa 2:0 (1:0) prid svojim navijačima. U poslidnjem jesenjem kolu pri domaćom publikom „golubovi" su pokazali najbolji fudbal u ovom dilu takmičenja.



Posli nikoliko prilika na obadvi strane **Milorad Janjuš** je na asistenciju **Marka Mirića** postigo prvi gol za 1:0 u 12. minutu.

I kada se činilo da ćemo vidit samo jedan gol, u poslidnjem minutu sudijske nadoknade Janjuš je primio loptu koju mu je sa polak terena dodo Simović i postavio konačan rezultat meča.

Reprezentacija u Subotici

Srpske fudbalska reprezentacija do 18 godina trenirala je u Subotici nedilju dana, prid važan turnir u Izrealu, di su protivnici bili Nemačka, Izrael i Madžarska. Taj turnir je bio dobra proba prid kvalifikacije za Svetsko prvenstvo.

Reprezentaciju Srbije vodio je selektor **Aleksandar Stanojević**, a nastupio je i **Nenad Puhalak**, igrač Spartaka.

Počo vaterpolo

Nije bilo iznenađenja na otvaranju nove vaterpolo sezone u Subotici. Gostujuća ekipa Singidunuma je posli dobre sigre i pobedila Spartak sa 13:5 (5:2, 3:2, 3:1, 2:0).

Najbolji u subotičkoj ekipi bio je **Gabor Kuti** s dva gola.

Skinile Zvizdu

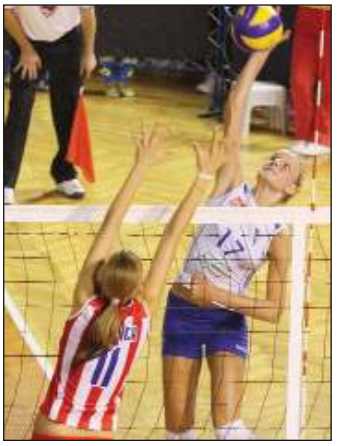
Košarkašice Spartaka su napravile iznenađenje u Prvoj ligi i sa 82:77 (14:20, 18:13, 23:16, 27: 28) savladale su Crvenu zvizdu.

U prvom poluvrimenu su bolje bile gošće iz Beograda, a od druge četvrtine je zdravo dobro igrala **Sanja Orozović** koja je na kraju imala 23 poena.

Pet setova u Obrenovcu

U derbiju Super lige Srbije za odbojkašice subotički Spartak je posli velike drame u pet setova savlado u Obrenovcu domaći TENT sa 3:2 (25:23. 25:22, 15:25, 15:13).

Nije bilo lako doć do pobede. Obadvi ekipe su imale dilove meča u kojima su bile bolje. Čak su domaće lako mogle zabilužit pobedu, al se Subotičanke nisu dale iznenadit.



U poslidnjem, petom setu, „golubice" su bile bolje. Vodile su s 4:1, 6:3, 11:6, 13:9, ali je TENT serijom od 3:0 stigo na 12:13. No, posli dvi kontre i poena **Sare Klisure**, bodovi su stigli u Suboticu.

Dobri stonoteniseri

Stonoteniseri Spartaka su bez pogriške odigrali u meču osmog kola Super lige Srbije. Sa 6:0 su na gostovanju savladali ekipu Vršca.

Štefaneku Liga šampiona

Subotički rvač **Davor Štefanek** bio je dio ekipe Partizana koja je ostvarila veliki uspij – osvojila Ligu šampiona. U tri meča Davor je zabilužio tri pobide, a izgubio je samo jednu rundu.

Pobeda za kraj

Fudbalerke Spartaka su u poslidnjem jesenjem kolu savladale Kolibri u Kuršumliji sa 2:0.

Spartak: **Ćosić, Tumbas, Radinović, Đilas, Banjeglav, Stojanović, Adamov, Radanović, Tenkov, Šišković, Stanković**.

Bokseri u Subotici

U Subotici je održana bokserska revija. Najbolji takmičari po uzrasnim kategorijama su bili **Sebastijan Šaćiri** iz Vojvodine u konkurenciji pionira, **Florijan Sabo** iz Spartaka u konkurenciji školaraca, **Jovan Milenov** iz Partizana u konkurenciji juniora, **Dragan Omerićić** iz Top Fajtera u konkurenciji mladi i **Faruk Ajvazi** iz Vojvodine u konkurenciji seniora. Jedan od najperspektivniji srpski boksera, **Vanja Bačić**, proglašen je za najboljeg tehničara revije.

Knežević u Gala kup

U Subotici je održano novo takmičenje u dizanju tegova, Gala kup, koji je i ove godine bio pozivnog karaktera. Prvo misto u konkurenciji najbolji takmičara u Srbiji zauzo je **Miloš Knežević**, član domaćeg Spartaka. On je do



prvog mista došo skupivši 344 boda.

Poraz u Kovinu

Košarkašice Spartaka izgubile su važan meč Prve lige Srbije u Kovinu. Posli dobre sigre u prvoj četvrtini nisu se moge sastavit s loptom, a domaće su stigle do trijumfa od 93:68 (22:21, 25:13, 29: 16, 17:18).

Dobri i odbojkaši

Prid domaćom publikom, a posli pauze, odbojkaši Spartaka su bili bolji od FOK-a iz Futoga s 3:1 (25:19, 25:21, 21:25, 25:22).

Posli dobrog starta opuštili su se domaći odbojkaši, što su gosti itekako iskoristili i mal nije bilo nevolje na kraju. Ipak, poenima **Radovića** u četvrtom setu Spartak je stigo do važni bodova.

Fudbalerke u Madžarskoj

Fudbalerke Spartaka osvojile su prvo misto na 18. Međunarodnom fudbalskom turniru „Luca kup" u Madžarskoj. Pored Spartaka, na turniru su učestvovale još četri ekipe Moraholom 1, Moraholom 2, Orošhaza i Harkanj.

Medalja Liviji

Kuglašica **Livija Santo** osvojila je prvo misto u kombinaciju na Prvenstvu Srbije za juniorke. Sa 1.171 oboreni čunjova završila je takmičenje isprid **Isidore Šibul** sa 1.140 i **Gordane Golušin** sa 1.119.

Derbi sa Zvizdom

Odbojkašice Spartaka osvojile su bod u derbi meču sa Crvenom zvizdom jer su sa 2:3 (25:21, 15: 25, 12:25, 25:22, 12:15) poražene u Beogradu.

Ponovo je utakmica imala nikoliko priokreta, a još jedared su „golubice" imale šansu da dođu do pobede u taj-brejku.

„Petarda" u Beogradu

U poslidnjem jesenjem kolu Super lige Srbije fudbaleri Spartaka su poraženi od Crvene zvizde sa 2:5 (1:3). Iako su „golubovi" prvi poveli, posli dosuđenog penala, domaći su stigli do preokreta, a posli i do nerealno visoke pobede.

Priznanje odbojkašici

Sara Klisura, odbojkašica Spartaka, proglašena je za najperspektivniju srpsku odbojkašicu na svečanosti povodom 85 godina Odbojkaškog saveza Srbije. Sari je ovo nova nagrada u zdravo lipoj godini.

HOROSKOP ZA 2010. mlado lito

Ciguran sam da vam lito na izmaku nije bilo lako, ko ni mnoga prija tog, malo čerez svitske ekonomske krize, malo šta su se naši vladari vadili na nju, a čerez čega najviše to svi dobro znamo. Ni pridviđanja za novo lito nisu tušta optimističnija, al ima ji. Za virovat je kako će se stvari u državi počet popravljat, šta se mož nasluktit i po dešavanjima krajom godine, al triba još „vode da protekne" dok sve ne dođe na svoje misto. Ono šta je na udaru tokom nastupajuće godine to je brak i porodica, malo čerez još uvik teške finansijske situacije, malo čerez tog šta ćemo svi bit otvoreniji za impulse sa strane na kojoj duvaje kratkotrajni topli vitrovi, a kojima će teško bit odolit. Ono šta vam možem priporučit jeste da ne budete lakovirni lipim i slatkim ričima, uzmite stvari u svoje ruke i iskoristite povoljne prilike koji će bit više neg ranije.

OVAN: Prid vama je vrlo interesantna godina, u kojoj ne biste smili propuštit prilike ko u lanjskoj. Već tokom januara miseca mož vam se ukazat poslovna prilika koja vam mož izminit čitav život. Prve rezultate ositićete već tokom prolića, a posebno u septembru, kad ćete šnjotat i o promini mista boravka. U ljubavnim odnosima tušta tog biće rastrzano, pa mož izdoć i do prikida. Ako želite sačuvat vezu, moraćete s partnerom na vrime o svemu otvoreno prodivanit. Šta se zdravlja tiče, uslid nervoze moguće su povride u saobraćaju i loše varenje.

BIK: Pozitivna energija s kojom ulazite u mlado lito odraziće se na poboljšanje vaši odnosa s ljudima, a ondak i na povećanje šansi na uspij na poslovnom planu. Po tom pitanju najlipči period je jesen, kad se mož desit da započnete samostalni biznis, al ne smite u njeg uvlačit i druge ljude, jel možte pritrpit gubitak. U ljubavi ćete bit otvoreniji i imaćete više samopouzdanja, čerez čega ćete bit zdravo popularni kod pripadnika drugog pola. Osim sklonosti ka gojaznosti i povrimenim problemima s pritiskom, zdravlje bi tribalo bit dobro.

BLIZANCI: Ne mož se kast da će ovo bit dobra godina za vas, jel ćete teško izlazit na kraj s problemima, posebno ako ne budete odgovorniji i spremni na naporan rad. Štogod bolju situaciju možte imat ako pokažete više interesovanja za druge i ako budete aktivnije učestvovali u javnom životu baveć se politikom. Za bolje odnose s voljenom osobom tribate joj posvetit više vrimena i otvorit joj svoju dušu i srce. Inače, već u februaru priti vam prikid veze. Zdravstveno, mučiće vas manji problemi s venama, zubima, stomakom i nogama.

RAK: Ove godine bićete puni energije i sve će vam ić od ruke, a već početkom prolića možte očekivat i unapriđenje na poslu, pa brez obzira na svitsku ekonomsku krizu imaćete dovoljno novaca za sve vaše potribe. Ljubavni odnosi mogu se zakomplikovat već početkom godine posli nike rasprave, al bi bilo bolje da rišavanje nesuglasica ostavite da prinoće i da se burne negativne emocije stišaju. Ne ulazite u paralelnu vezu, jel će brzo bit otkrivena. Radite više na svom duševnom stanju, jel svi zdravstveni problemi kod vas potiču otaleg.

LAV: Želićete prominit poso, misto stanovanja el partnera, al nemojte brzo donosit odluke. Za virovat je da nećete imat novčani problema, a možte dobit i niki zaostali dug od države el naslidstvo kojem se niste ni nadali, pa ćete moć odanit s te strane. Voljenoj osobi pokažite kaliko je volite, jel će početkom maja pomislit da vaša ljubav nije tako jaka ko prija. Početkom godine možte se srist s osobom iz davni dana, šta vam mož poremetit emotivni život. Redovno kontrolišite krvi pritisak, jel vam je kardiovaskularni sistem najugroženiji.

DIVICA: Prva tri miseca biće zdravo burna, a velike su šanse da ćete tada donet i zdravo važne odluke u svom životu. Vaši planovi odlaska u inostranstvo tada bi se mogli ostvarit, al je gotovo cigurno da tamo nećete dugo ostat. Ipak, niki vaši ciljovi biće ostvareni. Emotivni život ni u jednom trenutku neće vam bit dosadan. Na proliće ćete osobe drugog pola privlačit ko magnet i, ako ste slobodni, pružite priliku jednoj Vagi šta se duže vrimena mota oko vas. Ako niste, ondak pomozite stalnom partneru da riši probleme. Zdravlje dobro.

VAGA: Više ćete se bavit drugima nego šta ćete imat vrimena posvetit se svojim potribama. S početka vam to neće prijat, al kako vrime bude odmicalo samo saznanje da ste od koristi nikom tušta će vam značit. Iskoristite ovu godinu da okončate nezavršene poslove i usavršite svoje znanje. Više neg inače imaćete potribu da budete voljeni, a veliki emotivni usponi i padovi mogu vas prilično izmučit, pa se tribate više odmarat kako ne biste zapali u zdravstvene probleme. Ugroženi su vam bubrigi i štitna žlizda.

ŠKORPIJA: Vaš buntovnički duv biće izraženiji neg inače i radićete onako kako vama najviše prija, pa vas mnogi neće moć najbolje razumit. Krajom godine zabi-

lužićete značajne uspije, al povedite računa o troškovima kako ne bi zapali u krizu iz koje vas niko neće moć izbavit. Ako niste u ljubavnoj vezi, proliće je idealno za upoznavanje osobe iz vaši snova, a ako jeste vaši moralni stavovi biće na ozbiljnom ispitu, pa postoji mogućnost razvoda. Povedite računa o kičmi, zglobovima i kostima, al i o bubrezima i nervnom sistemu!

STRILAC: Osnovni priduslovi vaši poslovni uspiha jeste da razdvojite bitno od nebitnog i da budete obazrivi pri donošenju važni odluka. Bilo bi dobro da se onda posavitujete s članovima porodice kojima možte virovat. Ljubavna srića neće vas napuštat tokom cile godine, a najlipči periodi su: prva polovica marta, juni i juli misec i od 10. avgusta do 10. oktobra. Povedite računa o duševnom zdravlju, jel sva osićanja šta potiskivate jednom će morat izać iz vas u vidu zdravstveni tegoba.

JARAC: Povrimeno će vas pratit novčani problemi i šnjotaćete kako da dopunite budžet. Pozajmice u bankama su najgore rišenje i za nji se odlučite samo ako ne budete imali drugog izbora. Po pitanju porodice i ljubavi ova godina mož bit jedna od najbitniji u vašom životu, jel ako niste u braku lako je moguće da budete, el ako još nemate dice možte nji očekivat. Bavljenje sportom i dovoljno sna sasvim su dovoljni za privazilaženje svi mogući zdravstveni problema.

VODOLIJA: Početkom godine zarađivaćete dobrim više neg što očekivate, al kako vam u aprilu prite finansijski problemi, dobro razmislite u kom pravcu ćete usmirit svoje novce, dok se početkom lita sve lipo ne stabilizuje. Emotivna veza tokom većeg dila godine biće vesela i mirna i tek krajom nje mož izdoć do novi bura. Zdravstveno stanje biće dobro i jedino sridinom prolića uslid pada imuniteta mož izdoć do problema s respiratornim organima.

RIBE: Posli loše 2009. godine dolazi period promina i bolji dana. Radićete dobrim više, al ćete više i zarađivat, pa će vam opterećenje lakše padat. Ako budete želili minjat poso, ova godina je ko stvorena za to. I kada je ljubav u pitanju, očekiva vas dosta zanimljivi dešavanja, posebno ako ste mlađi, jel ćete se zaljubljivat svakog miseca. Ako ste u dužoj vezi, ovo je pravo vrime da se posvetite partneru i podsitite svi oni lipi trenutaka koje ste proveli zajedno. Potrudite se da prirodnim putom ojačate imunološki sistem i čuvajte se alergija!

Svima vama želim srićan Božić i uspišno i srićno Mlado lito!!!

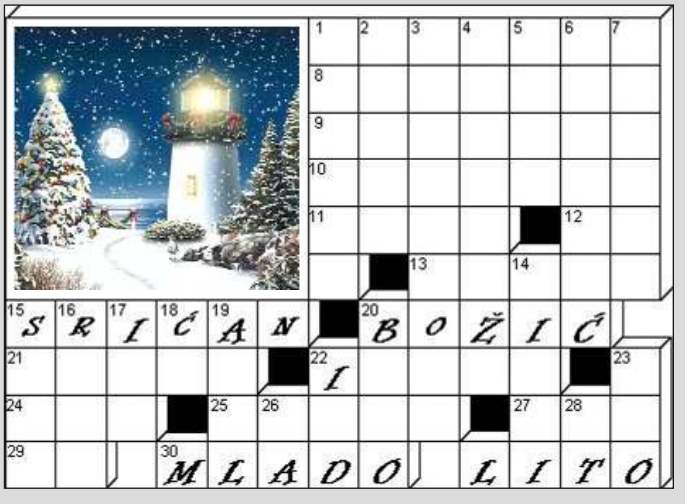
Dragan Tovarišić

UKRŠTENE RIČI

VODORAVNO: 1. Stanovnici Arapskog poluostrva; 8. Stanovnik Bora; 9. Područje u Brazilu; 10. Rudar u smini, kamarad; 11. Planina u Rusiji; 12. Nota solmizacije; 13. Metoda; **15. Prvi dijo poruke**; 21. Nekadašnji glumac, Fred; 22. Vrsta jelena; 24. Bilo ko; 25. Stanovnica Aonije; 27. Redoslid; 29. Potvrdna rič; **30. Drugi dio poruke**;

USPRAVNO: 1. Stara računaljka; 2. Podrivač, rovator; 3. Šta pripada Arimanu; 4. Drama Jovana Sterije Popovića „Laža i...”; 5. Skraćenica jednog instituta za nuklearna istraživanja; 6. Naš glumac, Dragan; 7. Prkosan; 14. Očišćeni; 15. Ime atletičara Auite; 16. Rskanje; 17. Nekadašnji japanski vladar, Hirobumi; 18. Upišite: ĆE; 19. Grad i jezero u Rusiji; 20. Čovik s brkovima; 22. Rika u Aziji; 23. Organ čula vida; 26. 4. i 1. samoglasnik; 28. Inicijali dičjeg junaka Tvista.

Dragan Tovarišić



RIŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: piroman, otomani, veteran, eko, ona, La, sva, ikonist, MAJA NIKOLIĆ, i, uveliko, Om, ln, salaši, svalit, trava, erotika.

Bunjevački nacionalni praznici:

2. februar „DAN VELIKOG PRELA”

23. februar „Dan izbora prvog Nacionalnog saveta”

15. avgust, „DAN DUŽIJANCE”

25. novembar,
Dan održavanja Velike narodne skupštine Srba, Bunjevaca i ostali Slovena 1918. godine u Novom Sadu

Radio emisije na bunjevačkom jeziku „Bunjevačka rič”

Radio Novi Sad
100 MHz - petkom od 22.00 - 22.30

Radio Subotica
89,6 MHz - subatom od 20.00 - 20.30

Radio „Trend” - Bačka Topola
97,8 MHz - nediljom od 12.00 - 12.30

Radio Sombor
97,5 MHz - nediljom od 14.00 - 14.30

TV emisija na bunjevačkom jeziku „SPEKTAR”

Televizija Novi Sad - II program
subatom od 15.30 - 16.00,
repriza je svake druge subate

BUNJEVAČKA SVEČANA PISMA

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA
IZ OBLAKA RAŠIRILA KRILA
OJ BUNJEVČE PROBUDI SE SADA
STAREŠINO SUBOTICE GRADA

MENE MATI UČILA PIVATI
PIVAJ SINE DA BUNJEVCI ŽIVE
NEK NAM ŽIVI NAŠA MILA BAČKA
TAMBURICA, PISMA BUNJEVAČKA

NE ZOVEMO SAMO BOGATAŠE
VEĆ I DRUGE STANOVNIKE NAŠE
JA SAM SINAK SUBOTICE GRADA
NE DAM VIŠE DA MOJ NAROD STRADA



Funkcionisanje NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR” pomažu:

MINISTARSTVO KULTURE REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE

